

**KOHALIKU OMAVALITSUSE INFOÜHISKONNA ARENGUKAVA
2012–2015
(KOV IYAK 2015)**

KAVAND

12.12.2011

Koostaja:
E-Riigi Akadeemia SA

Tellijä:
Siseministeerium. Regionaalministri haldusala

2011

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. infoühiskonnast üldiselt.....	5
1.1 Infoühiskonna mõju ja arendamise põhimõtted	5
1.2 Infoühiskonnaga kaasnevad riskid	6
1.3 Infoühiskonna strateegilised dokumendid.....	7
1.3.1 Seosed teiste strateegiliste arengukavadega	8
1.4 Õiguslik raamistik ehk valdkonda reguleerivad õigusaktid.....	9
2. Hetkeolukorra analüüs	10
2.1 Infoühiskond kohalikes omavalitsustes	10
2.1.1 Elanike käitumistrendid ja ootused	10
2.1.2 Kiire internetiühenduse kättesaadavus	12
2.1.3 Avalik traadita internet	12
2.1.4 Avalikud internetipunktid	12
2.1.5 Arvutite ja tarkvaraga varustatus	13
2.1.6 Üleminek digitaalsele asjaajamisele.....	13
2.1.7 Andmete säilitamine ja kaitse	13
2.1.8 Informatsiooni pakkumine	14
2.1.9 E-kaasamise vahendid	15
2.1.10 E-teenuste tasemed.....	15
2.1.11 IKT arengukava	16
2.1.12 Omavalitsuste koostöö	16
2.1.12.1 Piirkondlik koostöö.....	16
2.1.12.2 Üleriigiline koostöö	17
2.1.13 Finantseerimine	17
2.1.14 Riigi tugi ja koostöö riigiasutustega	18
2.1.14.1 Riigi tugi.....	18
2.1.14.2 Koostöö riigiasutustega	20
2.2 Olulisemad probleemid kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arengus.....	21
3 Eesmärgid kohalikes omavalitsustes IKT arendamiseks.....	22
3.1 Regionaalse IKT parem koordineerimine ja arendusorganisatsioon	22
3.2 Digitaalne asjaajamine	23
3.3 E-teenuste loomine ja kasutuselevõtt.....	23
3.4 E-demokraatia kasutuselevõtt.....	24
3.5 Andmeturbe meetmete rakendamine	24
3.6 Kasutajate koolitamine ja teadlikkuse tõstmine	24
4 Koostöö institutsioonide vahel	25
4.1 Regionaalse infoühiskonna arendusorganisatsioon.....	25
KOKKUVÕTE	27
VIIDATUD ALLIKAD	28

SISSEJUHATUS

Kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arengukava on dokument, mis seab eesmärgid kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arendamiseks, mille tulemusena paraneb avalike teenuste kättesaadavus, omavalitsuste juhtimine muutub läbipaistvamaks, tõhusamaks ja elanikke kaasavamaks.

Kohalik omavalitsus (edaspidi ka KOV) on avalike teenuste osutaja ja kohaliku elu korraldaja. Demokraatliku õigusriigi mõistes tähendab kohalik omavalitsus elanikele võimalust olla kaasatud oma kodukandi asjade otsustamisse, mis ongi demokraatliku riigi üks põhialuseid.

Kohaliku omavalitsuse üleminek infoühiskonda toob elanikele kaasa teenuste parema kvaliteedi ja kasutamise lihtsuse. Tulemuste saavutamine eeldab aga pidevat ja süsteemset avalike teenuste ja osalusdemokraatia põhimõtete arendamist ja rakendamist.

Arengukava esimene versioon kehtis aastatel 2008–2011. Kuigi arengukava rakendusperiood jäi majanduskriisi tingimustesse, saavutati püstitatud eesmärgid rahuldavas mahus.

Arengukava 2008–2011 eesmärk oli leida tegevusvaldkonnad, mille abil saaks maksimaalselt ära kasutada informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia (edaspidi ka IKT) potentsiaali kohalike omavalitsuste arengu ja toimimise hüvanguks. Sellel perioodil käivitati mitmed olulised koostööprojektid, loodi regionaalne tugioorganisatsioon ning vastav üksus Siseministeriumis.

Arengukava 2012–2015 keskendub küsimustele, kuidas kavandatud häid ideid ellu viia. Oluline on koostöö omavalitsuste, riigi, ettevõtete ja kodanikeühenduste vahel, et luua kestlikud tegevus- ja ärimudelid.

Euroopa Liidu digitaalse tegevuskava (Euroopa digitaalne tegevuskava 2010) eesmärgiks on “panna paika kurss ja tegevused, mille abil saaks maksimaalselt ära kasutada IKT sotsiaalset ja majanduslikku potentsiaali. /.../ Tegevuskava edukas elluviimine edendab innovatsiooni ja majanduskasvu ning parandab nii kodanike kui ka ettevõtete igapäevaelu. Digitaaltehnoloogia ulatuslikuma kasutuselevõtu ja tõhusama kasutamise abil saab Euroopa lahendada oma põhiprobleeme ning eurooplaste elukvaliteet paraneb näiteks parema tervishoiu, ohutumate ja tõhusamate transpordilahenduste, puhtama keskkonna, uute meediavõimaluste ning avalikele teenustele ja kultuurilisele infosisule lihtsama juurdepääsu kaudu.”

Samad eesmärgid on olulised ka Eestile, kes on end määratlenud innovaatilise riigina, mille üks eelisarendatavaid valdkondi on IKT.

Euroopa digitaalne tegevuskava kirjeldab hästi ka teenuste muutumise protsessi: “Teenused liidetakse ja need muutuvad füüsilisest digitaalseks, olles juurdepääsetavad kõikjal ja mis tahes seadmes, olgu see siis nutitelefon, puutetundliku ekraaniga arvuti, personaalarvuti, digitaalraadio või kõrglahutusega teler. Planeeritult on 2020. aastal digitaalne infosisu ja rakendused peaaegu täielikult võrgupõhised.”

Kogu maailma valitsused pööravad aina enam tähelepanu andmete korduvkasutusele ja avaliku sektori andmete kättesaadavaks tegemisele äri- ja mittetulunduslike rakenduste tarbeks (*open data initiative*).

Ühtlase arengu tagamiseks kohaliku omavalitsuse tasandil peab infoühiskonda ülemineku protsess olema koordineeritud, et infosüsteemide arendamine ja kasutamine toimuks ühtsetel alustel. Infoühiskonna sihipärase ja süsteemse arendamise eesmärgil on vajalik kohalike omavalitsuste huvide ühtlustamine. Infoühiskonna arendamist kohaliku omavalitsuse tasandil koordineerib aastast 2008 Siseministerium.

Kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arengukava 2012–2015 algmaterjali koostas eRiigi Akadeemia SA, kes oli ka arengukava eelmise versiooni algmaterjali koostajaks. eRiigi Akadeemia töörühma juhtis Hannes Astok, töörühma liikmed olid Liisi Saareleht, Arvo Ott, Liia Hänni ja Kristina Reinsalu. Töö valmimisse olid kaasatud Siseministeriumi ja tema allasutuste, Riigikontrolli, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi, Eesti Linnade Liidu, Eesti

Maaomavalitsuste Liidu ja maavalitsuste esindajad ning Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidu liikmed.

Arengukava on kooskõlas „Eesti infoühiskonna arengukavaga 2013” ning järgib Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2011–2014 eesmärke.

1. Infoühiskonnast üldiselt

1.1 Infoühiskonna mõju ja arendamise põhimõtted

Infoühiskonna all mõistetakse ühiskonna elukorraldust, kus enamik inimkonna loodud väärtusi on talletatud teabesse, mida hoitakse, teisendatakse ja edastatakse universaalsel digitaalsel kujul. Kasutades üleüldist andmeedastusvõrku on kõigile ühiskonna liikmetele tagatud juurdepääs teabele. Samuti on infoühiskonnas masinatele usaldatud rutiinne vaimne töö. (Eesti infoühiskonna arengukava 2013)

„Eesti infoühiskonna arengukava 2013“ toob välja järgmised põhimõtted, millega arvestatakse infoühiskonna arendamisel Eestis:

- infoühiskonna arendamine Eestis on strateegiline valik, kusjuures avalik sektor näitab infoühiskonna arendamise põhimõtete järgimisel eeskujut;
- infoühiskonna arendamine toimub koordineeritult avaliku võimu, erasektori ja kolmanda sektori tegevuse kaudu ja kõikide osapoolte koostöös;
- riik on tark tellija, jättes avaliku sektori riigihangetes võimalikult laia valiku innovaatiliste lahenduste pakkumiseks;
- infoühiskonda luuakse kõigile Eestimaa elanikele, kusjuures erilist tähelepanu pööratakse erivajadustega sotsiaalsete rühmade ühiskonda integreerimisele, regionaalarengule ning kohaliku omaalgatuse toetamisele;
- infoühiskonna arendamisel tagatakse eesti keele ja kultuuri järjepidevus;
- infoühiskonna arendamisel arvestatakse ja kaitstakse intellektuaalsete väärtuste loojate ja kasutajate huve;
- infoühiskonna areng ei tohi vähendada kodanike turvatunnet, peab olema tagatud inimeste põhiõiguste kaitse, isikuandmete ja identiteedi kaitse ning mitteaktsepteeritavate riskide maandamine info- ja kommunikatsioonisüsteemides;
- infoühiskonna arendamisele suunatud tegevused seostatakse teadus- ja arendustegevusega Eestis;
- infoühiskonna arendamisele suunatud tegevustega ning infoühiskonna võimalustega arvestatakse kõigi sektorite poliitikate kujundamisel;
- infoühiskonna arendamisel arvestatakse Euroopa Liidus ja maailmas toimivate arengutega, aktiivse partnerina jagatakse Eesti kogemust ning õpitakse ka teistelt;
- avalik võim kasutab oma tegevuses ära juba loodud kesksete tehnoloogiliste lahenduste (ID-kaart ja teised digitaalsed dokumendid, X-tee) võimalusi ning väldib dubleerivaid lahendusi;
- avalik võim korraldab oma tegevuse nii, et sama informatsiooni küsitakse kodanikelt, ettevõtjatelt ja asutustelt ainult üks kord;
- avalik võim suhtub võrdselt erinevatesse riist- ja tarkvaraplatvormidesse ja lahendab ühildumise avatud standardite rakendamise abil;
- infoühiskonna arendamisel kogutakse andmeid ning luuakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogia lahendusi arvestades korduvkasutatavuse põhimõtteid.

E-teenuste kasutuselevõttuga muutuvad kohaliku omavalitsuse poolt pakutavad avalikud teenused kõigile lihtsalt kättesaadavaks, valitsemine tõhusamaks ja vastu võetavad otsused läbipaistvamaks. See säästab elanike ja ettevõtete aega ning raha. Elanike kaasamisega aktiivsemalt kohalikku elu puudutavate otsuste tegemisel pareneb kodanike ning kohaliku valitsemise kvaliteet.

1.2 Infoühiskonnaga kaasnevad riskid

- **Ebapiisavast ja ebatäpsest informatsioonist tulenevad riskid**

Kohalikud elanikud, ettevõtjad, turistid ja investorid ootavad kohalikult omavalitsuselt kvaliteetse (piisava ja ajakohase) ning atraktiivse informatsiooni pakkumist eelkõige veebi ja nutitelephi vahendusel. Omavalitsuse võime neid teenuseid pakkuda sõltub olulisel määral omavalitsuse ja riigi andmekogude kvaliteedist ja kooskõlast. Kohaliku omavalitsuse usaldusvärsus sõltub seega otseselt pakutava informatsiooni täpsusest ja usaldusvärsusest. Ebatäpsete andmete kasutamine või nende mitteregulaarne uuendamine tingib teenuste madala kvaliteedi.

- **Ebaoperatiivsest asjaajamisest tulenevad riskid**

Kodanikud eeldavad, et teenuseid osutatakse kohe ja kiiresti või alustatakse vähemalt menetlemisega kohe. Kui kohalik omavalitsus ei ole ebapiisava infotehnoloogilise võime tõttu suuteline teenuseid osutama samasuguse kiirusega nagu teised kohalikud omavalitsused või riik, siis muutuvad vähese suutlikkusega omavalitsused senisest veelgi enam „tõrjutumaks” ja on oht, et sinna ei tule juurde uusi investeeringuid, töökohti ega elanikke.

- **Uute tehnoloogiate kasutuselevõtmisest tulenevad riskid**

Uute tehnoloogiliste lahenduste arendamisel ja kasutuselevõtmisel ei pöörata piisavat tähelepanu protsesside menetlusloogikate ümberkorraldamisele. Kaasaegsed tehnoloogilised lahendused loovad sootuks teistsuguse keskkonna võrreldes varasemaga. Kohaliku omavalitsuse töö infoühiskonnas eeldab lisaks info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendite kasutuselevõtule ka muudatusi senises töökorralduses. Teavituse ja koolituse abil tuleb töötajatele selgitada, et IKT-vahendite kasutamine ei ole täiendav töökoormus, vaid senisest erinev töökorraldus, mis kokkuvõttes lihtsustab tööülesannete täitmist.

- **Infosüsteemide haldamisest ja madalast turvalisusest tulenevad riskid**

Mitmetel kohalikel omavalitsustel puudub infotehnoloogiaspetsialist või ei ole tugiteenuse osutamine kvaliteetne. Süsteemide puudustest ja madalast turvalisusest tulenevaid riske tuleb hinnata väga kõrgeks, kuna kogu asjaajamine võib seiskuda, andmed ja dokumendid hävida või muutuda ebausaldusväärseks, delikaatsed isikuandmed võivad lekkida ja sattuda väärkasutusse.

Tüüpilised probleemid on järgmised:

- suutmatus taastada andmeid varundamise puudulikkuse tõttu;
- delikaatsete isikuandmete avalikuks tulemine või sattumine väärkasutusse;
- andmete leke, kadu või ebausaldusväärseks muutumine seoses küberrünnakute või töötajate madala teadlikkusega;
- suutmatus avastada või tõrjuda ründeid;
- infosüsteemide töövõimetus viirustega nakatumise või rünnete tõttu;
- vananenud või erinevatest põlvkondadest pärineva riistvara ühilduvuse ja töökindluse probleemid;
- erinevate tarkvarade ja nende versioonide kasutamisest tulenevad konfliktid infosüsteemide töös;
- illegaalse tarkvara kasutamine ning sellega kaasnevad turva- ja õigusprobleemid;
- infosüsteemi seiskumised või häiretega kaasnevad tööseisakud.

Infosüsteemi haldamise riskiga kaasneb ka kõrgendatud personalirisk (võtmeisiku lahkumine), sest üldjuhul on lahendused dokumenteerimata.

- **Digitaalse kihistumise riskid**

Suuremad ja jõukamad omavalitsused on võimelised endale soetama moodsaid infosüsteeme ning avama omavalitsuse teenused elanikele ja ettevõtetele e- ja m-kanalites. Seeläbi muudavad nad elamise, töötamise ja äri ajamise ning suhtlemise kohaliku võimuga oma omavalitsuse

territooriumil atraktiivseks ja hõlpsaks. Kuna väiksemad, vähem võimekad ja vaesemad omavalitsused ei suuda teenuseid ja teavet samal moel pakkuda, väheneb nende konkurentsivõime ning atraktiivsus veelgi ning nad kaotavad edasijõudnud omavalitsustele veelgi elanikke, töökohti ja maksutulu.

1.3 Infoühiskonna strateegilised dokumendid

Eesti ja rahvusvahelises praktikas kirjeldatakse infoühiskonna arengusuundi ja põhimõtteid vastavates valdkondlikes arengudokumentides. Eestis on infoühiskonna arendamise strateegiliseks alusdokumendiks Vabariigi Valitsuse 30. novembri 2006. aasta korraldusega heaks kiidetud „Eesti infoühiskonna arengukava 2013” (Eesti infoühiskonna arengukava 2013), mis on Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatav valdkondlik arengukava. Nimetatud arengukava sätestab infoühiskonna arendamise üldise raamistiku ning seab eesmärgid sotsiaalses, majanduslikus ja institutsionaalses mõõtmes.

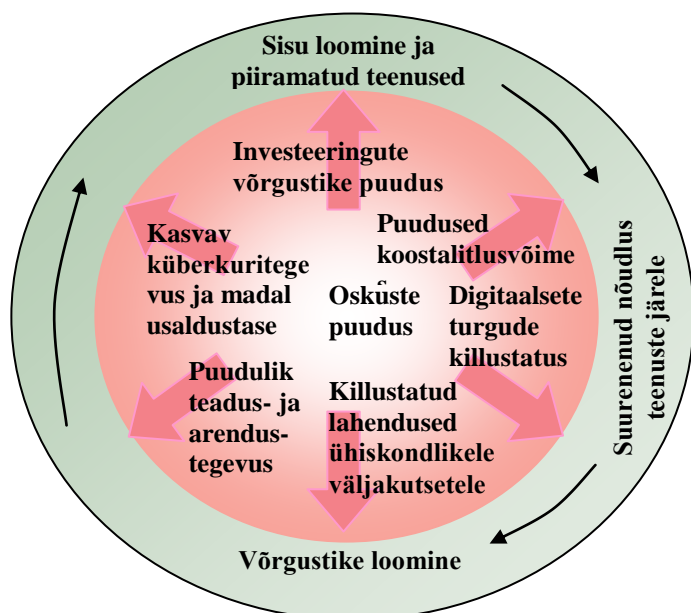
Kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arengukava tehes on järgitud „Eesti infoühiskonna arengukava 2013” ning selle rakendusplaani põhimõtteid ja eesmärke.

Euroopa Liidu poolt on 2010. aastal välja kuulutatud “Euroopa digitaalne tegevuskava”, mille üldine eesmärk on tagada jätkusuutlik majanduslik ja sotsiaalne kasu, mida annab kiirele ja ülikiirele internetiühendusele ja koostalitlusvõimelistele rakendustele tuginev digitaalne ühtne turg.

Euroopa digitaalne tegevuskava on üks Euroopa 2020. aasta strateegia seitsmest suurprojektist ja selle eesmärk on määrata kindlaks, kuidas kasutada info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat nii, et Euroopa saavutaks oma 2020. aasta eesmärgid.

Tegevuskava eesmärk on panna paika kurss, mille abil saaks maksimaalselt ära kasutada IKT sotsiaalset ja majanduslikku potentsiaali. Üheks peamiseks meetmeks on kiirete ja ülikiirete võrkude arendamine.

IKT suurt potentsiaali saab ära kasutada hästi toimiva mõjuringi kaudu. Atraktiivne infosisu ja teenused tuleb kättesaadavaks teha koostalitlusvõimelises ja piirideta internetikeskkonnas. Sellega soodustatakse nõudlust suurema kiiruse ja võimsuse järele, mis omakorda soodustab investeringuid kiirematesse võrkudesse. Kiiremate võrkude kasutuselevõtt jällegi avab tee suuremaid kiirusi kasutavatele innovaatilistele teenustele. Seda protsessi illustreerib joonise 1 välimine ring. Ringi siseosa illustreerib väljakutseid, mis seisavad Euroopa ees ja mida “Euroopa digitaalne tegevuskava” lahendama asub.

Joonis 1. Digitaalse majanduse mõjuring

1.3.1 Seosed teiste strateegiliste arengukavadega

Käesoleva „Kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arengukava 2012–2015“ koostamisel on arvesse võetud ka allpool nimetatud arengukavade strateegilisi eesmärke ning arengusuundi.

„Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon“ (EKAK) kiideti heaks Riigikogu 12. detsembri 2002. aasta otsusega ning selle eesmärk on suurendada kodanike teadlikkust demokraatliku riigi toimimispõhimõtetest, kodanikuõigustest ja -kohustustest ning tugevdada riigi ja ühiskonna vahelist koostööd. EKAK sõnastab kodanikeühenduste ja avaliku võimu partnerluse alused ja raamistiku kodanikuaktiivsuse elavdamiseks ning demokraatia tugevdamiseks Eestis.

“Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2011–2015” (2011) määratleb, et valitsusliidu infoühiskonna poliitika eesmärk on pakkuda Eesti inimestele nende aega ja mugavust väärtustavat ning turvalist elu- ja töökeskkonda moodsate tehnoloogiavahenditega ning seab ambitsioonikad eesmärgid e-Eesti arengule.

OECD raport “Eesti. Ühtsema riigivalitsemise suunas. Hindamisdokument ja soovitusel” (2011) toob ära konkreetset soovitusel kolmes valdkonnas: valitsuse kui terviku põhimõtete rakendamine, ühise tegevuskava kujundamine ja avalike teenuste efektiivne pakkumine (ptk „Ühtsema valitsemise poole“). Raporti rakendamise tegevuskava (2011) seab konkreetset eesmärgid, sh toetada omavalitsuste koostööd efektiivsemaks ja kvaliteetsemaks teenuste pakkumiseks.

„Siseministeriumi valitsemisala arengukava 2012–2015“ (2011) järgi on rahvastiku ja regionaalala tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid kvaliteetsed isikuandmed, aktiivne kodanikuühiskond, tasakaalustatud ruumiline ja regionaalne areng ning toimiv regionaalne ja kohalik haldus. Arengukava sisaldab ka ülesandeid kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arendamiseks:

1. Kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arengukava 2012–2015 on vastu võetud ja kinnitatud.
2. Kohaliku omavalitsuse teenusportaal on rakendatud ning lahenduse jätkusuutlikuks haldamiseks on loodud vastav organisatsioon või sõlmitud teenusleping.
3. Kohaliku omavalitsuse menetluste keskkond on välja arendatud, rakendatud ning lahenduse jätkusuutlikuks haldamiseks on loodud organisatsioon või sõlmitud teenusleping.
4. Kohaliku omavalitsuse planeeringute infosüsteem on välja arendatud ja rakendatud ning toimib juurutatud asutustes olulise planeeringute menetlemist ja avalikustamist hõlbustava töövahendina.
5. Kohaliku omavalitsuse volikogu infosüsteem on rakendatud ning toimib juurutatud asutuste otsustusprotsesside avalikustamist hõlbustava töövahendina.
6. Kohalikele omavalitsustele on väljatöötatud ühtne, avaliku teabe seadusest tulenevate nõuetega arvestav dokumendihalduse infosüsteem ning võetud kasutusele vähemalt pilootprojektis osalevates omavalitsustes.
7. Siseministeriumi kohalike omavalitsuste infoühiskonna arendusjuhtide poolt on tagatud järjepidev infotehnoloogiaalane nõustamine.

Lisaks on käesoleva arengukava koostamisel arvestatud järgnevates dokumentides püstitatud eesmärkidega: **„Eesti regionaalarengu strateegia 2005–2015“**, **„Struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007–2013“**, **„Säästev Eesti 21“** ning **Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2007–2013 „Teadmispõhine Eesti“**.

1.4 Õiguslik raamistik ehk valdkonda reguleerivad õigusaktid

Eestis infoühiskonna valdkonda reguleeriv õiguslik baasraamistik ei sätesta üldjuhul eraldiseisvalt KOVide tegevust. Kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arendamisega enim seotud seadused on järgmised:

- Kohaliku omavalitsuse tegevust reguleeriv **kohaliku omavalitsuse korralduse seadus** (KOKS) määrab kindlaks kohaliku omavalitsuse ülesanded, aga ei reguleeri otseselt IKT-valdkonda. Lisaks KOKSile saab kohalik omavalitsus valdava osa oma tegevust puudutavaid ülesandeid teistest õigusaktidest, millest osa sätestavad ka omavalitsuste kohustusi erinevate registrite pidamisel (näiteks jäätmevaldajate register jt).
- **Haldusmenetluse seadus** on suunatud isiku õiguste kaitse tagamisele ühtlase, isiku osalust ja kohtulikku kontrolli võimaldava haldusmenetluse korra loomise teel.
- **Avaliku teabe seadus** (AvTS) seab infoühiskonna arengu osas KOVile enim ülesandeid ning reguleerib küllaltki detailselt avaliku sektori informatsiooni avalikustamise ja andmekogude korralduste kohta käivat. AvTS pani kohalikele omavalitsustele kohustuse viia nende andmekogud nimetatud seadusega koosõlla hiljemalt 1. juuliks 2008. Lisaks on selles seaduses muid olulisi andmekogude regulatsiooni puudutavaid muudatusi, mida kohalikel omavalitsustel on kohustus järgida.
- **Digitaalallkirja seaduse** kohaselt pidi 2001. aasta 1. märtsiks riigi- ja kohalike omavalitsuste asutustes olema loodud võimalus digitaalselt allkirjastatud dokumentide kasutamiseks.
- **Isikuandmete kaitse seadus** sätestab isikuandmete kasutamise õiguslikud alused, mis seab omakorda mitmeid kohustusi isikuandmete töötlejatele.
- **Ruumiandmete seadus** sätestab nõuded ruumiandmekogumite pidamisele ja ruumiandmete osutamisele. Seadus eeldab, et alates 1. jaanuarist 2012 on ruumiandmed erinevates andmekogudes omavahel koosõlas.
- Lisaks reguleerivad IKT-valdkonda mitmed **alama astme õigusaktid** (IKT rakendamise seotud määrused, andmekogude tegevust reguleerivad aktid, ISKE rakendamist reguleerivad aktid jms).
- Avaliku sektori infosüsteemid peavad kodaniku jaoks toimima ühtse tervikuna, mistõttu peavad kohalikud omavalitsused oma infosüsteemide ja teenuste arendamisel järgima riigi **IT koosvõime raamistiku põhimõtteid** (Riigi infosüsteemi koosvõime raamistik 2004).

Kehtiv õigusraamistik ei loo piiranguid infoühiskonna arengule ning IKT kasutamisele kohalikes omavalitsustes, küll aga seab palju kohustusi, mille täitmine pole erinevate asjaolude tõttu alati tagatud. Samuti puuduvad paljud seadustest tulenevate kohustuste täitmiseks kvaliteedinõuded ja järelevalve.

2. Hetkeolukorra analüüs

2.1 Infoühiskond kohalikes omavalitsustes

Riigi infosüsteeme on arendatud vastavalt Eesti infopoliitika põhimõtetele ning mitmete valdkondade infosüsteemid töötavad rahvusvaheliselt tunnustatud tasemel. Kohalike omavalitsuste infosüsteemide areng on senini suures osas sõltunud riigi infosüsteemi arendamisest, kohalikest võimalustest ja linna- või vallajuhtide eestvedamisest, aga ka riigi EL struktuurifondide vahendite kasutamise võimalustest. Teiste oluliste regionaalelu küsimuste kõrval (tööhõive, sotsiaalne toimetulek, teed, ühistransport) on kohalikud omavalitsused üha enam pühendanud oma tähelepanu ja aega infoühiskonna arendamisele.

2006.–2007. aastal eRiigi Akadeemia SA poolt läbi viidud uuringute (2006. aastal „Riigi tugi kohalikele omavalitsustele“ ja 2007. aastal „Kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arengukava *White Paper*“) käigus selgitati infoühiskonnas oluliste tegurite olukorda valdavas osas Eesti kohalikes omavalitsustes (Kohaliku omavalitsuse infoühiskonna ... 2007).

Riigikontrolli poolt on koostatud neli kontrollaruannet: 2006. aastal „Riigi tugi kohalikele omavalitsustele infoühiskonna arendamisel“ ning 2007. ja 2010. aastal „Avalike teenuste kvaliteet infoühiskonnas“ ning 2009. aastal „Teabele juurdepääsu võimaldamine ja selle piiramine valdades ja linnades“. Esimeses kontrollaruandes (Riigi tugi ... 2006) käsitleti riigi poolt pakutavat tuge KOVidele infoühiskonna arendamisel. Teises ja kolmandas (Avalike teenuste kvaliteet infoühiskonnas 2007, 2010) kontrollaruandes uuriti avalike teenuste kvaliteeti, analüüsidis teenuste osutamise kooskõla hea halduse põhimõtetega. Neljandas aruandes vaadeldi teabe avalikustamist ning delikaatsete isikuandmete kaitsega seotud küsimusi.

Kohalike omavalitsuste ja infoühiskonna ning e-teenuste arendamise teemasid käsitles ka 2011. aasta OECD raport „Eesti. Ühtsema riigivalitsemise suunas. Hindamisdokument ja soovitused“.

Järgnevalt on lühidalt analüüsitud erinevaid infoühiskonna arengut puudutavaid olulisi aspekte kohalikes omavalitsustes.

2.1.1 Elanike käitumistrendid ja ootused

Statistikaameti andmetel kasutas arvutit ja interneti 2011. aasta esimeses kvartalis 76,8 protsenti Eesti elanikest vanuses 16–74. Aktiivseimates vanuserühmades lähenetakse juba 100 protsendi kasutuse piirimaile.

Tabel 1. Arvuti ja interneti kasutus Eestis 2011. aasta esimeses kvartalis. Allikas: Eesti Statistikaamet.

16–74AASTASED ARVUTI- JA INTERNETIKASUTAJAD 2011. aasta esimeses kvartalis	
	Osatähtsus vastavas rühmas, %
16–24aastased	
Arvuti kasutamine	98,3
Interneti kasutamine	98,1
25–34aastased	
Arvuti kasutamine	96,5
Interneti kasutamine	96,4
35–44aastased	
Arvuti kasutamine	91,5
Interneti kasutamine	91,4
45–54aastased	

Arvuti kasutamine	77,2
Interneti kasutamine	76,5
55–64aastased	
Arvuti kasutamine	52,5
Interneti kasutamine	52,8
65–74aastased	
Arvuti kasutamine	25,9
Interneti kasutamine	25,0

Samuti on oluliselt kasvanud elanike teadlikkus, oskused e-teenuseid kasutada ning ootus, et riik ja omavalitsused pakuvad oma teenuseid e-kanalites.

Oluliselt interneti ja arvuti turvalisele kasutamisele kaasa aidanud rahvalikud arvutiharidusprogrammid “Vaata maailma” (2011), “Arvutikaitse” (2011) ja “Ole kaasas!”(2011) on ellu viidud valdavalt erasektori jõupingutustega.

Elanike valmisolek suhtluseks e-kanalite kaudu on kõrge, eeskätt nooremates vanuserühmades.

Tabel 2. E-teenuste kasutamine Eestis 2011. aasta teises kvartalis. Allikas: Eesti Statistikaamet.

e-teenuse kasutamine 2011. aasta teises kvartalis 16–74aastaste internetikasutajate seas, %			
	E-teenust kasutanud	E-teenustest teadlikud, aga mitte kasutanud	E-teenustest mitteteadlikud
Riigieksamitele registreerumine	10,8	60	29,1
Lõpueksamite tulemuste tellimine SMSile või e-postkasti	10,2	57,5	32,2
Sisseastumisdokumentide esitamine (nt SAIS)	10,4	58,4	31,1
Suhtlemine kooliga, õpetajatega (nt e-kooli ja/või e-posti teel)	37,4	45,8	16,8
Täiendava ravimihüvitise taotlemine Haigekassalt	5,9	53,1	41,1
Raviasutuste patsiendiportaalide teenused (sh arstile registreerumine)	16,4	52,1	31,4
Digiretsept	49,3	40,7	10
Euroopa ravikindlustuskaardi taotlemine	16,6	51,4	32
Peretoetuste või vanemahüvitise taotlemine	5,5	55	39,5
Tulumaksudeklaratsiooni esitamine (e-maksuamet)	64,7	27,6	7,7
E-hääletamine/e-valimised	26,9	65,7	7,4
Avalike teenuste eest maksmine või riigilõivu tasumine internetipanga kaudu	46,9	39,3	13,8
Isikut tõendavate dokumentide (pass, ID-kaart, digi-ID) taotlemine	13,4	64,9	21,7
Paberivaba ARK	14,1	51,5	34,4
Sünni- või abielutunnistuse taotlemine	1,6	55,9	42,5
Elukohavahetusest teavitamine	2,8	54,4	42,7
Ehitusloa taotlemine	1,9	47,4	50,7
Arvamuse avaldamine või avalikus arutelus osalemine riigi- või valitsusasutusega (nt osale.ee)	3,7	49,6	46,7

Töötukassa e-teenused (nt töö otsimine, CV koostamine)	16,1	56,3	27,6
Veebileht www.eesti.ee	43,2	33	23,8
Veebileht www.ametlikudteadaanded.ee	24,2	39,8	36
Veebileht www.riigiteataja.ee	38,9	37	24,1
Muud (nt ühistransport, kohalikud omavalitsused, raamatukogud)	46,7	32,4	20,9
2011. aastal ei olnud ühestki avaliku sektori e-teenusest teadlik 1,5% internetikasutajatest.			

Tabelis 2 toodud andmete alusel saab väita, et küllaltki suur osa aktiivsest elanikkonnast on kasutanud mõnda e-teenust. Eraldi väärib märkimist e-maksuametit kasutanute suur hulk (64,7 protsenti), kusjuures e-maksuameti näol on tegemist häid arvutikasutamise oskusi nõudva teenusega (sisselogimine, allkirjastamine). Toodud andmete põhjal saab väita, et elanikkond on valmis kasutama ka keerulisemaid e-teenuseid, kui on olemas motivatsioon, kohustus ja kasutajasõbralik teenus.

2.1.2 Kiire internetiühenduse kättesaadavus

Internetiühenduse kättesaadavus KOVide ametiasutustele on omandanud 2011. aasta lõpuks uue tähenduse. Kuigi tavaühenduse kättesaadavus (allalaadimise kiirusega kuni 1 Mb/s) ei ole enam probleemiks, on vajadus suurema ühenduskiiruse järele oluliselt kasvanud. Kasvav vajadus on tingitud nii dokumentide mahu kasvust kui ka multimeedia laialdasest kasutamisest. Suured ootused on seotud projekti EstWin käivitumisega, mille tulemusel peab 98 protsenti majapidamistest, ettevõtetest ja asutusest olema valgusoptilise kaabli võrgule lähemal kui 1,5 kilomeetrit. Samas pole veel selge nn viimase kilomeetri ehk kliendiliinide rajamise mudelid, operaatorite hinnapoliitika lõpptarbijatele ja selle mõju kiire internetiühenduse kättesaadavusele. Teiste internetikanalite, eeskätt mobiilse andmeside kvaliteeti arendatakse pidevalt, pakkudes mitmeid tehnoloogilisi uuendusi ja võimalusi, arvestades tarbijate vajaduste kiire kasvuga infoühiskonna teenuste kasutamisel.

Eesti leibkondadest oli 2011. aasta novembris interneti püsiühendusega varustatud 405,4 tuhat leibkonda (70,8 protsenti kõigist leibkondadest), sh püsiühendusega 379,4 tuhat leibkonda (66,2 protsenti).

2.1.3 Avalik traadita internet

Kohalikud omavalitsused on teinud koostööd kohalike mikrooperaatorite ja teiste ettevõtjatega avalike traadita interneti (WiFi) levialade rajamiseks. 2011. aasta seisuga on pea kõigi KOVide haldusterritooriumidel üks või enam tasuta WiFi-võrk, millest suurema osa on rajanud ettevõtjad: toitlustus- ja majutusasutused või muud turismiettevõtted. WiFi-võrkude kasutajateks on lisaks kohalikele elanikele ka läbisõitjad ning turistid. Aina olulisemaks muutuvad avalike traadita internetipunktide kasutamise turvalisuse küsimused.

Siseministeeriumi poolt loodi 2008. aastal kohaliku omavalitsuse poolt doteeritava avaliku WiFi leviala puudutav dokument, mis sisaldab nõudeid ja soovitusi leviala käitlemiseks (Kohaliku omavalitsuse ... 2009).

Tänu nutitelefonide ja mobiilidel baseeruva kiire interneti arengule on avalike traadita interneti levialade tähtsus elanikele vähenemas. Samas püsib ja kasvab nende tähtsus turistide jaoks.

2.1.4 Avalikud internetipunktid

Peaaegu kõik kohalikud omavalitsused on rajanud avalikud internetipunktid (AIP), mis valdavalt on integreeritud kohaliku raamatukoguga. AIPid on olnud olulisteks teerajajateks infoühiskonna arengus ja loonud inimestele esimese kontakti infoühiskonna avarate võimalustega. Eelmisel

kümnendil ehitatud AIPid on amortiseerunud ning nende külastatavus on seoses arvutite ja internetiühenduse jõudmisega kodudesse vähenenud. Avaliku arvuti ja interneti kasutamise võimalus on muutunud kohaliku raamatukogu tüüpiliseks teenuseks. Siiski on AIPid vajalikud veel aastaid, kuni on inimesi, kellel ei ole kodus interneti ega arvutit. Samuti on AIPidel potentsiaal muutuda valla teenusekeskuseks ja/või kaugtöökeskuseks elanikele.

2.1.5 Arvutite ja tarkvaraga varustatus

Kohaliku omavalitsuse ametnikest on arvuti kõigil, kes seda oma tööks vajavad, kuid süvenevaks probleemiks on nii riist- kui tarkvara erinev vanus, mis tekitab probleeme arvutite ja tarkvara koostöös. Aktiivsemad kohalikud omavalitsused on asunud riist- ja tarkvara kasutamist lisaks ostudele finantseerima erinevate meetoditega (rent, liising). Ka kavandavad tublimad omavalitsused hallatavate asutuste riist- ja tarkvara kesket haldamist ning lahenduste standardiseerimist, sh hallatavatele asutustele. Samas on omavalitsuste halvenenud majanduslik olukord tinginud riistvara ja tarkvara kasutusaja pikenemise, mis tihti ületab mõistliku tööea. Erinevalt riigiasutustest ei ole käivitunud omavalitsuste koostöö riist- ja tarkvara ühisel hankimisel.

Paljud omavalitsused on kulude kokkuhoiu eesmärgil üle läinud vabavaraliste kontoritarkvara lahenduste kasutamisele. Samal ajal tuleb vähemalt mõnedel töökohtadel kasutada ka kommertstarkvara, sest aruandlust mitmetele avaliku sektori asutustele tuleb esitada kindla tarkvaraga seotud ettevalmistatud töölehti kasutades.

2.1.6 Üleminek digitaalsele asjaajamisele

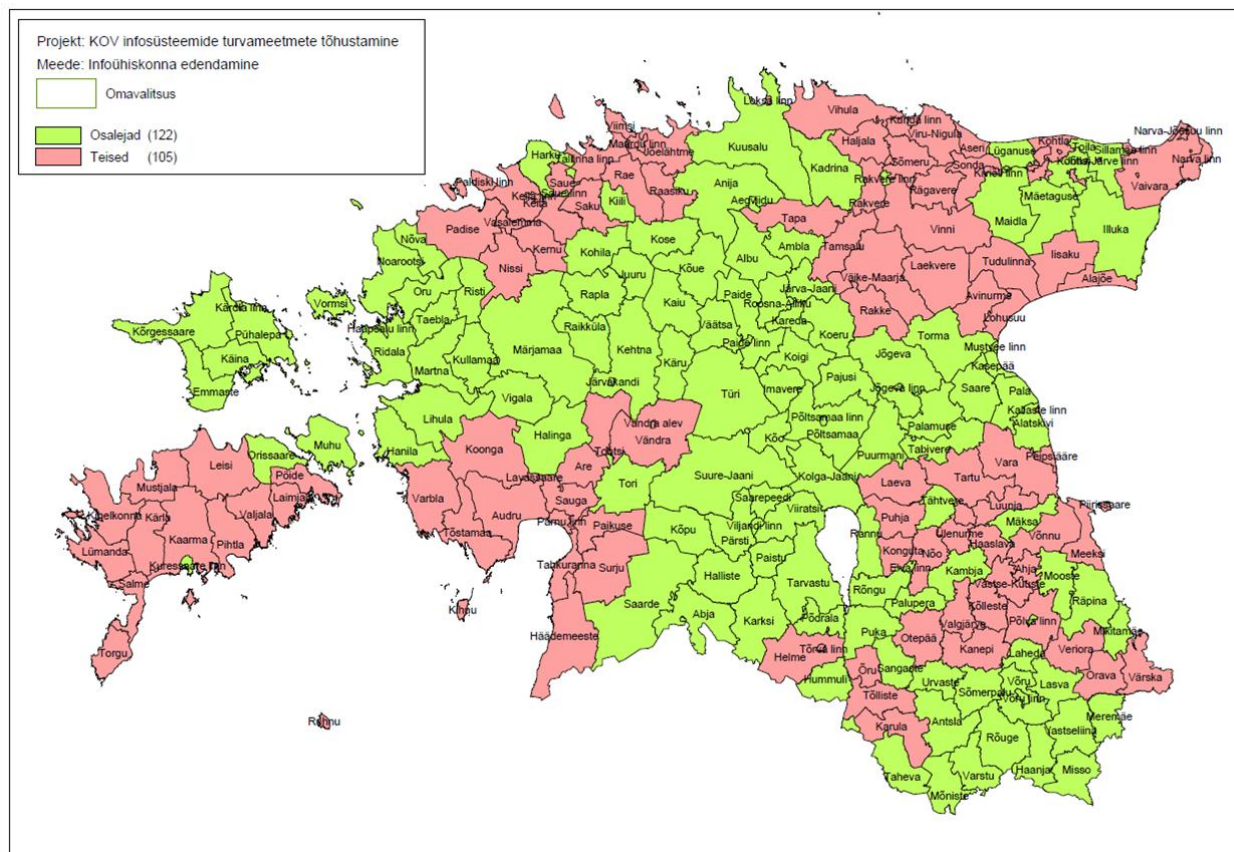
Infoühiskonna üks alustugesid on andmete olemasolu digitaalsel kujul. See võimaldab andmeid taaskasutada, otsida, struktureerida, analüüsida ja kättesaadavaks teha.

Digitaalse dokumendihalduse tarkvara on kasutusel enamikul kohalikel omavalitsustel. Kasutuse sügavus (dokumendid ja protsessid, mis on haaratud digitaalsesse menetlussüsteemi) on väga erinev ja omavalitsuste hallatavad asutused ei ole üldjuhul kaasatud. Sügavamalt juurutamist on senini takistanud peamiselt finantseerimisprobleemid ja vähene tehniline võimekus. Teisalt on üleminekuraskused loonud mitmete maavalitsuste ja kohalike omavalitsuste vahel koostöö, mille raames on omavalitsused hakanud kasutama dokumendihalduse tarkvarasid.

Omavalitsuste andmekogude seisukord on väga erinev. Seoses kohustusliku kolmeastmelise infosüsteemide etalonturbe süsteemi (ISKE) kasutuselevõtuga ning kohustusega andmekogud registreerida riigi infosüsteemi haldussüsteemis (RIHA) on omavalitsused asunud oma andmekogusid korrastama ja registreerima, kuid andmekogude kvaliteet ja tehniline olukord on omavalitsuste lõikes väga erinev. Vaid tublimad on suutnud oma andmekogud korrastada ja registreerida.

2.1.7 Andmete säilitamine ja kaitse

Andmete säilitamine, turvamine ja varundamine on KOVides väga oluliseks väljakutseks. Koostöös Siseministeeriumi ja Riigi Infosüsteemi Ametiga (RIA) viidi 2009–2010 läbi ISKE juurutamise projekt, milles osales 122 omavalitsust. Töö käigus kaardistasid osalejad oma tegevused ja riskid ning töötasid välja vastavad turvameetmed. Projektis osalenud omavalitsused võtsid kasutusele ka infosüsteemide turvalisusega kaasneva riistvara ja omandsid selle kasutamise oskusteabe.

Joonis 2. ISKE juurutamise projektis osalenud kohalikud omavalitsused

Turvameetmete rakendamine on projektis osalenud omavalitsustes käsil, kuid seda piiravad nii rahalised võimalused kui ka oskusteabe ja inimressursi puudus. Projektis mitteosalenud omavalitsustes on turvameetmed valdavalt välja töötamata.

Samas kasvavad küberturvalisusega kaasnevad ohud pidevalt ning kaitsemeetmete puudulik korraldus võib kaasa tuua nii andmekadusid, andmete muutumist ebausaldusväärseks kui ka omavalitsuse töö seiskumise. Turvameetmete rakendamisel on omavalitsustel suured ootused koostööle Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Riigi Infosüsteemi Ametiga.

Samuti vajab senisest märksa enam tähelepanu **teabe ja delikaatse isikuandmete kaitse** temaatika. Vastavalt Riigikontrolli 2009. aastal 15 omavalitsuses tehtud auditile on teabe asutusesiseseks kasutamiseks tunnistamise toiming delikaatsete isikuandmete ja muu teabe kaitsmisel omavalitsustes erandlik ning seda kasutas osaliselt vaid viiendik omavalitsustest, mis osutab ametnike vähesele teadlikkusele selle vajalikkusest. Samuti on puudulikud andmete füüsilise kaitse meetmed (lukustatavad kapid, külastajate juurdepääs, ruumide valvestus).

2.1.8 Informatsiooni pakkumine

2011. aasta oktoobri seisuga on kõigil 226 kohalikul omavalitsusel veebilehed olemas. Veebilehe olemasolu nõuab avaliku teabe seadus 1. jaanuarist 2001. aastast.

Kohaliku omavalitsuse veebileht on ainus ööpäevaringselt ja üleilmselt kasutatav kohaliku omavalitsuse tegevust kajastav infoallikas elanikele, turistidele, ettevõtjatele ja võimalikele investoritele. Endiselt on paljude veebilehtede probleemiks informatsiooni mitteregulaarne värskendamine, vajaliku informatsiooni leidmist takistav ametnike kantseliitlik sõnakasutus, läbiva otsingu puudumine, veebilehe halb ülesehitus ja keeruline navigeerimine. Tihti puudub kohalikes omavalitsustes veebilehe sisu eest vastutav ametnik.

Puuduvad ühtsed nõuded veebilehel teabe esitamise viisile, teabe kujule, hulgale ja detailsusele.

Teabele juurdepääsu probleemidele osutab ka oma aruandes Riigikontroll aastal 2009, nentides, et tihtipeale ei vasta dokumendiregistri andmete koosseis seaduse nõuetele ning soovitud dokumendi leidmine dokumendiregistrist võib osutada väga aeganõudvaks.

Siseministerium töötas koostöös omavalitsustega 2009–2011 välja ühislahenduse “Kohalike omavalitsuste teenusportaal (KOVTP)”, mis osutus edukaks koostöömodeliks. 2011. aasta oktoobri seisuga on portaali kasutusele võtnud või võtmas 55 omavalitsust. Portaal on antud ühtne lahendus informatsiooni arhitektuurile, võimalus liidestuda erinevate infosüsteemidega, loodud võimalused eeltäidetud e-vormi teenuse kasutuselevõtuks ning teenusepakkuja kaudu tagatud talituspidevus ja varukoopiategemine. Teenus on osalevatele omavalitsustele tasuline. Kehtiv rahastusmudel katab portaali haldamisega seonduvad halduskulud, kuid ei taga märkimisväärset arendustegevust.

Omavalitsused pakuvad tuge kogukondade poolt loodud veebilehtedele, mille eesmärgiks on reeglina vabaihenduste, kogukondade ja ka omavalitsuste allasutuste informatsiooni pakkumine ja seeläbi koostööle edendamine (Ida-Harju vallaleht 2011).

2.1.9 E-kaasamise vahendid

E-kaasamise protsessis jagavad paljud kohalikud omavalitsused informatsiooni, kuid interaktiivseid vahendeid selleks kasutatakse üsna tagasihoidlikult.

e-Riigi Akadeemia korraldatud varasemad uuringud ja hiljutine omavalitsuste veebide analüüs tõestavad, et e-kaasamise olukord omavalitsustes on vägagi erinev. On omavalitsusi, kes kasutavad kodanike informeerimiseks, nendega konsulteerimiseks ja neile osalusvõimaluste pakkumiseks korraga ära kõiki erinevaid tehnoloogilisi võimalusi alates informatiivsest ja interaktiivsest veebilehest kuni sotsiaalmeediani ning mitmete muude vabavaraliste lahendusteni.

Samal ajal leidub omavalitsusi, kus kogu netisuhtlus piirdub väga halvasti struktureeritud veebiga, vähese info, olematu interaktiivsuse ja eilsesse päeva jääva kodulehekülje väljanägemisega.

Ehkki sotsiaalmeediat katsetavad järjest rohkemad omavalitsused, torkab tervikuna silma tendents, et omavalitsuse veebis pakutavaid interaktiivseid vahendeid nagu erinevad foorumid, „Küsimused-vastused“, „Ametnik vastab“ rubriike jmt on kasutusel pigem vähem kui paari aasta eest. Paljud esiletõstmist väärivalt korraldatud sisukad foorumid on kadunud. Üha napima ressursi tingimustes väheneb omavalitsuste motivatsioon ja võimekus tegeleda asjadega, mida ei peeta osaks enda põhitegevusest. Kohalike omavalitsuste teenusportaal (KOVTP) on paljude omavalitsuste jaoks esimene samm kodanikeseksuse ja e-kaasamise suunas. Samas on ka hea tehnilise lahenduse kvaliteetse sisuga täitmine omavalitsuse ülesanne, mis nõuab pühendumist ja tähelepanu. Sotsiaalmeedia puhul tuleb aga silmas pidada, et selle meediumi kasutamine eeldab isegi rohkem inimressurssi ja järjepidevust kui muud veebikanalid.

2.1.10 E-teenuste tasemed

Teenuse formaliseeritavuse järgi eristatakse vastavalt OECD metoodikale viit teenuse taset: teabe-, blanketi-, veebivormi-, võrgu- ja sihitusteenused. Formaalsetest tasemetest hoolimata peetakse e-teenustest rääkides silmas siiski ennekõike veebivormi- ja võrguteenuseid, kuid aina enam ka sihitusteenuseid.

1. Teabeteenus. Teenust pole võimalik otseselt formaliseerida. Kasutaja saab veebi kaudu lugeda teenusega seotud infot ja vajadusel seda oma arvutisse laadida. Elanike ja ettevõtjate jaoks on selliseks vahendiks riigiportaal eesti.ee (<http://www.eesti.ee>), asutuste veebilehed või teised kasutajainfosüsteemid.
2. Blanketiteenus. Blanketid on internetist allalaaditavad ja need võib viia või saata täidetult asutusse tavaposti, faksi või e-kirja teel. Elanike ja ettevõtjate blankette leiab eesti.ee portaalis ja teistes infosüsteemides. Portaal <http://www.eesti.ee> sisaldab nn

blanketiteenuseid, kuhu on koondatud elanike ja ettevõtjate jaoks eri asutuste pakutavad blanketid.

3. Veebivormi teenus. Analoogne blanketiteenusele, kuid selle erisusega, et kasutaja saab veebivormi täita ja selle vastavale asutusele saata otse asutuse veebilehelt. Kasutaja saab kinnituse oma vormi salvestamise kohta asutuse infosüsteemist.
4. Võrguteenus ehk tehing (*web service; transaction*) on reaalajas toimuv tegevuste jada, mille käigus teenuse kasutaja saab viivitamatult vastuse teostatud operatsioonide kohta (nt tuludeklaratsioon, lapse sünditoetuse taotlemise teenus). Enamasti kasutatakse võrguteenuses eeltäidetud infoa veebivorme. Teenus eeldab kasutaja digitaalset isikutuvastamist.
5. Sihistamine on isikule kohandatud proaktiivne juhtumi menetlemine (nt loa või litsentsi aegumise kohta saadetak teade, millele lisatud rakendus uue loa või litsentsi menetlemiseks või aktiveerimiseks).

Tänaseks on veebivormi teenuseni jõudnud linnavalitsustest Tallinn ja Tartu ning mitmed omavalitsused, kes on kasutusele võtnud KOVTP portaali. Takistuseks on eeskätt vähene tehniline ja rahaline võimekus lahenduste ja liidestuste loomisel.

Omavalitsusjuhid toovad olulise probleemina esile kasvanud bürokraatiat suhtlusel riigiasutustega ning vajadust teenuse juurutamiseks sõlmida eraldi lepingud kõigi andmete pakkujatega, selle asemel et välja töötada standardsed lahendused kõigile omavalitsustele, kes osutavad sarnast teenust.

2.1.11 IKT arengukava

IKT või infoühiskonna arengukava on olemas umbes kümnel protsendil kohalikest omavalitsustest, valdavalt suurematel neist. Infoühiskonna arengukava ning teema olulisust tuleks enam tähtsustada, et valdkonnas toimuks süsteemne arendus. Süsteemne arendus peab toimuma rahvusvaheliselt heakskiidetud meetodikate alusel. Enamik meetodikaid eeldab, et areng saab toimuda pikaajalistele arengukavadele tuginedes, millel on finantseerimise kate ning mille koostamisel on kasutatud ekspertanalüüse.

Samas on olemasolevad arengukavad tihti aegunud või nende uuendamist ja järgimist ei peeta halvenenud majanduslikes tingimustes prioriteetseks.

2.1.12 Omavalitsuste koostöö

2.1.12.1 Piirkondlik koostöö

Maakondlik kõiki kohalikke omavalitsusi ja maavalitsust ühendav IKT töörühm või nõukogu on ajalooliselt töötanud valdavas osas maakondades. Sellele aitas kaasa mõned aastad tagasi Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi poolt sellealaseks koostööks jagatud rahaline toetus. Tänaseks on selline koostöövorm alles vaid mõne maavalitsuse juures. Mitmetes maakondades on sellekohase initsiatiivi võtnud enda kanda maakondlik omavalitsusliit, kus KOVid ühiselt kavandavad nii interneti leviga seonduvaid projekte, kui ka muid IKT-alaseid ühisprojekte (nt dokumendihaldus, digitaalse geoarhiivi juurutamise projekt Tartus ja naabruskonna omavalitsustes jms).

Siseministerium kavandas omavalitsuste infoühiskonna tugimeetmete raames regionaalsete IKT tugiisikute töökohtade loomist maavalitsuste juurde. Nimetatud plaan on realiseerunud osaliselt, kuna viies maakonnas (Jõgeva, Põlva, Järva, Lääne ja Viljandi) tööle asunud isikute rolliks oli aastatel 2008–2011 ka erinevate üleriigiliste Siseministeriumi ja omavalitsuste ühisprojektide eestvedamine ja taganttõukamine.

Samas on vajadus regionaalsete tugiisikute järele suurenenud, sest omavalitsuste võimekus oma administratiivset võimekust ja arengut planeerida ning teostada on kehvades majanduslike oludes pigem kahanenud kui kasvanud. Tehnoloogilised lahendused ning nende juurutamisega

seonduvad tegevused on aga muutunud nii juriidiliselt, majanduslikult kui ka tehniliselt keerulisemaks.

Kaaluda tasub ka suurematele omavalitsustele piirkondliku kompetentsikeskuse rolli andmist, mis tõhustaks omavalitsustevahelist mentorlust.

Endiselt ei ole omavalitsused suutnud korraldada ühist standardse riist- ja tarkvara hankimist. Ometi võiks ühistegevus ning ühised hankemenetlused riigiasutustega anda paremaid tulemusi ja märkimisväärset rahalist säästu.

2.1.12.2 Üleriigiline koostöö

Omavalitsuste üleriigiline koostöö infoühiskonna arendamisel on nõrk. Ühe positiivse erandina saab nimetada Tallinna, Tartu, Pärnu, Narva ja Kuressaare IKT arengu eest vastutavate ametnike regulaarseid kohtumisi. Omavalitsuste esindusorganisatsioonide Eesti Linnade Liidu ja Eesti Maaomavalitsuste Liidu juures töötavad ametnikud, kelle üheks ülesandeks on ka infoühiskonna arendamise küsimustega tegelemine. Kuna see valdkond on vaid üks osa nende tööülesannetest, siis puudub nimetatud organisatsioonidel võimekus esindada omavalitsusi läbirääkimistel riigiasutustega uute infosüsteemide loomisel. Taoline olukord omakorda annab riigiasutustele võimaluse vältida omavalitsuste kaasamist uute infosüsteemide kavandamisel, mis paratamatult viib omavalitsuste rahulolematuseni arendatud süsteemidega.

Samuti on moodustatud IKT töörühm omavalitsuste ja riigi läbirääkimistel eelarve üle, millest võib kujuneda üks koostöömehhanism riigi ja omavalitsuste tegevuste koordineerimisel.

Endiselt on tungiv vajadus **üleriigilise omavalitsuste infoühiskonna kompetentsikeskuse järele**, mida hajus tugiorganisatsioon asendada ei suuda. Omavalitsused on oma arengus jõudnud järku, kus enam pole vajadust rääkida IKT kasutamisest, vaid IKT abil omavalitsuse tööprotsesside ja teenuste osutamise moderniseerimisest. Samale asjaolule viitab ka Riigikontrolli oma 2010. aasta aruandes “Avalike teenuste kvaliteet infoühiskonnas”. Riigikontrolli hinnangul aitaks avalike teenuste kvaliteeti parandada nende teenuste arendamise koordineerija ja vastutaja määramine. Nimetatud kompetentsikeskus võiks olla üks oluline osa omavalitsuste moderniseerimise kompetentsikeskusest ühe üleriigilise omavalitsusliidu juures.

Puudub omavalitsuste koostöö ning võime oma soove ja ootusi juba infosüsteemide planeerimise järgus konsolideeritult, selgelt ja arusaadavalt esitada. Ka ei ole üleriigilistel omavalitsusliitudel kompetentsi suurte, sh omavalitsuste tegevust puudutavate infosüsteemide lähteülesannete loomisel kaasa rääkida.

Üleriigiliste omavalitsusliitude killustatuse ja vähese jõudluse probleemile viitab ka OECD hindamisraport 2011. aastast.

Samuti on Riigikontrolli ja omavalitsusjuhtide arvates tungiv vajadus määrata seadusest tulenevate avalike teenuste osutamise kvaliteedinõuded, mille alusel on võimalik arendada ja hinnata ka e-teenuseid.

Seega on kestliku tegevuse tagamiseks väga oluline omavalitsuste edasine koostöövõime ja esindatuse arendamine üleriigilisel tasandil.

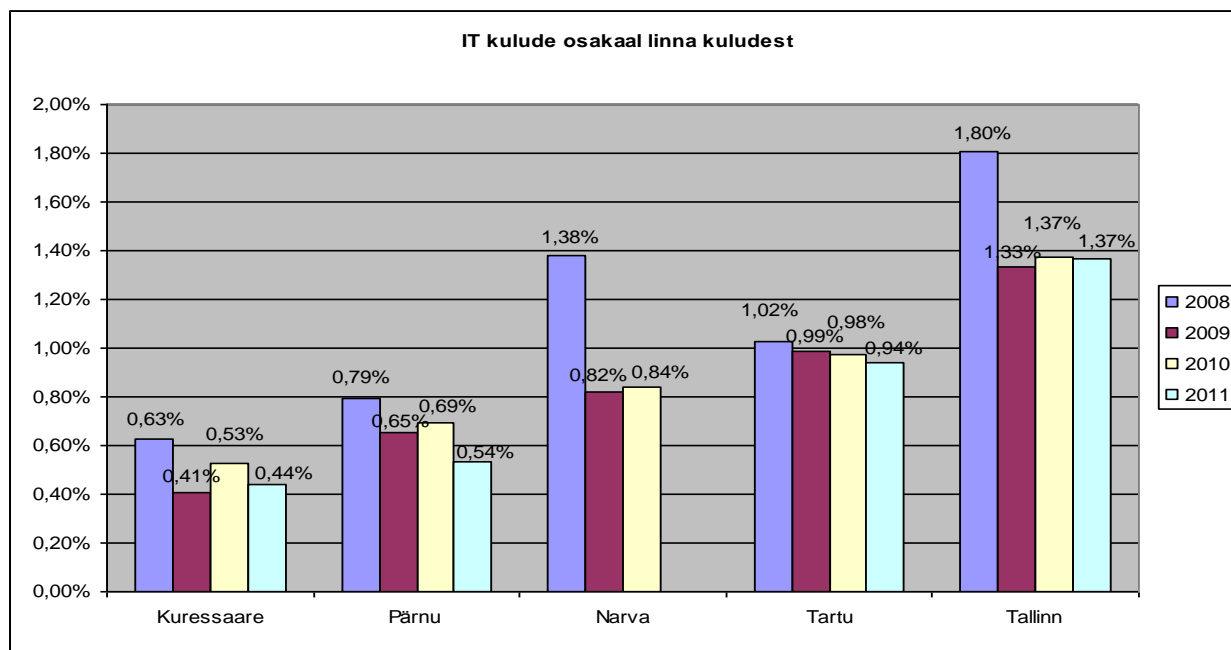
2.1.13 Finantseerimine

Optimaalseks IKT kuluks koos personalikuludega võib keskmise suurusega kohalike omavalitsuste puhul lugeda ühe protsendi eelarve kogukuludest, mida ei saa küll absolutiseerida. Valdav osa kohaliku omavalitsuse IKT kuludest tehakse KOVide eelarvest. Täiendavat rahastamist on aja jooksul pakkunud riiklikud programmid (Tiigrihüpe, KülaTee), mis on oluliselt aidanud uuendada omavalitsuste ja tema haridusasutuste IKT taristut. 2011. aastal vähenes Tiigrihüppe programmi tugi omavalitsustele IKT taristu uuendamiseks oluliselt.

Ka on IKT olnud paljudes omavalitsustes valdkond, mille rahastamist 2008–2011 on oluliselt kärbitud. Kuigi täpsem ülevaade omavalitsuste 2011. aasta IKT kuludest puudub, võib trendina välja tuua pigem kulude vähenemise kui suurenemise või püsijäämise. Tallinna, Tartu, Pärnu ja Kuressaare IKT kulude võrdlusest aastatel 2008–2011 selgub, et kõigi linnade kulutused IKT

tarbeks on vähenenud nii osakaaluna linnaelarvest kui ka absoluutväärtuses. Tallinna kulud on langenud 1,8 protsendilt 1,37 protsendini, Tartul 1,02 protsendilt 0,94 protsendini, Pärnul 0,79 protsendilt 0,54 protsendini ja Kuressaarel 0,63 protsendilt 0,44 protsendini.

Samas on 2008–2011 kasvanud personalikulude osakaal IKT kulude seas, mis viitab mitte palkade tõusule, vaid IKT elarve vähenemise taustal investeringute ja uute lahenduste soetamise vähenemisele. Nende trendide jätkudes ei saa omavalitsuste infoühiskonna areng olla kestlik.

Joonis 3. IT kulude osakaal eelarvete kogukulust

2.1.14 Riigi tugi ja koostöö riigiasutustega

2.1.14.1 Riigi tugi

Riigi tugi kohalikele omavalitsustele infoühiskonna arendamisel on aastatel 2008–2011 läbi teinud arengulise muutuse.

Põhjaliku ülevaate infoühiskonna olukorrast on teinud Riigikontroll oma 2006. aasta kontrolliaruandes “Riigi tugi kohalikele omavalitsustele infoühiskonna arendamisel” ning 2007. ja 2010. aasta aruandes „Avaliku teenuse kvaliteet infoühiskonnas“. Nendes dokumentides juhiti tähelepanu avalike teenuste ebahütlasele kättesaadavusele nii kohaliku omavalitsuse kui ka riiklikul tasemel ning esimestes dokumentides ka riigi toe puudumisele kohalike omavalitsuste infoühiskonna arengul.

OECD hindamisraport aastast 2011 nendib, et riigi ja omavalitsuste tegevuste parema koordineerimise korral ning “valitsus kui tervik” põhimõtte rakendamisel oleks võimalik elanikele osutada märksa kvaliteetsemad ja sisukamad e-teenuseid.

Siseministerium koordineerib kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arendamist 2007. aastast, kui kohaliku omavalitsuse ja regionaalhalduse osakonna juures loodi vastav üksus. Peamine eesmärk on aidata kohalikel omavalitsustel kasutusele võtta erinevaid infosüsteeme, et luua elanikele kohaliku tasandi kui peamise teenusepakujaga suhtlemiseks mugavamad ja kiiremad võimalused.

Riik on ka osutanud kohalikele omavalitsustele infoühiskonnale ülemineamise toetust mitme programmi raames:

1. Haridus- ja Teadusministeeriumi kureeritav projekt Tiigrihüpe on pühendunud koolide arvutiseerimisele ja internetiühenduse loomisele, õpetajate koolitamisele ning emakeelse

tarkvara ja õpikeskkondade loomisele. Tiigrihüpe on laialdaselt toetanud omavalitsuste IKT taristu arengut.

2. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja IKT-ettevõtete eestvedamisel käivitus 2009. aastal hajaasustusega alade lairibainternetiga katmise programm EstWin, mille eesmärgiks on aastaks 2015 valmis ehitada fiiberoptiliste kaablite võrk. Selle tulemusena peavad 98 protsenti majapidamistest, ettevõtetest ja asutusest olema võrgule lähemal kui 1,5 kilomeetrit. Nn viimase kilomeetri ehk toimiva teenuse viimise kliendini peavad tagama operaatorid.

Lisaks on käigus mitmeid väiksemaid programme, mis puudutavad spetsiifilisemaid valdkondi (muuseumid, raamatukogud).

Siseministeeriumi asus alates 2008. aastast vastavalt arengukavale ellu viima järgmiseid omavalitsustele suunatud projekte, sh EL tõukefondide kaasrahastamisel.

Kohalike omavalitsuste teenusportaal KOVTP

Portaalis on antud ühtne lahendus informatsiooni arhitektuurile, loodud võimalused liidestamiseks teiste infosüsteemidega, ID-kaardi ja mobiil-ID kasutamise kaudu kasutajate autentimiseks ja digiallkirja andmiseks, e-teenuste kasutuselevõtuks ning teenusepakkuja kaudu tagatud talituspidevus ning varukoopiate tegemine. Riik finantseeris portaali arendustööd. Teenus on osalevatele omavalitsustele tasuta. Kehtiv rahastamismudel katab portaali haldamisega seonduvad halduskulud, kuid ei taga arendustegevust. Projekti raames loodud teenus on kasutatav aastast 2010 ning oktoobris 2011 kasutab teenust 64 omavalitsust, samuti asuvad 2012. aastast sama teenust kasutama kõik maavalitsused.

Volikogude infosüsteem VOLIS

VOLIS võimaldab kõigil kohalikel omavalitsustel kasutusele võtta volikogu tööks ja avalikkuse kaasamiseks sobiv infosüsteem, mis on eelduseks e-demokraatia arengule ning kvaliteetsete e-teenuste pakkumisele. Infosüsteem võimaldab lisaks latusamale volikogu ja valitsuse liikmete tööle otsuste tegemisel paremini kaasata kohalikku elanikkonda, toimides isikutele suunatud avaliku teenusena. Riik finantseeris infosüsteemi arendustööd. Projekti raames loodud tasuta teenus on kasutatav aastast 2010 ning oktoobris 2011 kasutab teenust 15 omavalitsust.

Menetluskeskkond KOVMEN

KOVMEN projekti tulemusena luuakse kohalike omavalitsuste teenuste menetluskeskkond, mis kaasab menetlustegevusse kõik osapooled. Kodanikuliidese kaudu alustatakse teenust koduarvutist, riigi registrites olevate andmetega täidetakse avaldus, menetluse infost antakse operatiivne ülevaade. Töö tulemina kaardistatakse ja optimeeritakse menetluskeskkonda kasutava kohaliku omavalitsuse teenustega seotud tegevused (protsessid). Protsessid on avalikud, mis võimaldab arendada ametnike pädevust haldusmenetluse toimingute teostamisel. Teenuste tingimused on muudetavad ja see võimaldab kerge vaevaga uuel menetluskeskkonna kasutajal viia oma teenused e-keskkonda, kasutades selleks malle ja valmislahendusi. Riik finantseerib süsteemi arendustööd. 2011. aasta oktoobri seisuga projekt kestab.

KOVide üleminek paberivabale asjaajamisele

Projekti eesmärk on võtta kasutusele kohalikes omavalitsustes ja nende hallatavates asutustes paberivabaks asjaajamiseks dokumendihaldussüsteem (edaspidi DHS), mis võimaldab paberivaba dokumendivahetust dokumendivahetuskeskuse (edaspidi DVK) kaudu teiste KOVidega, riigiasutustega ja KOVide hallatavate asutustega; võimaldab asutusesisest dokumentide digitaalset menetlusprotsessi, sh dokumendi loomist, menetlemist, registreerimist, allkirjastamist avalikustamist ning arhiveerimist; tagab kehtiva kaasaegse reeglistiku KOVide siseseks dokumendihalduseks. Projekti hanked ebaõnnestusid ning Siseministeerium kavandab ühe töötava veebipõhise DHSi teenusena kättesaadavaks tegemist kõigile lahendust soovivatele KOVidele.

Ruumilise planeeringu infosüsteem RPIS

Ruumilise planeeringu infosüsteemi eesmärk on luua infotehnoloogiline tugi ruumiliste planeeringutega seotud informatsiooni tarneahelas menetlusprotsesside toetamiseks. Lahenduse arendamist finantseerib Euroopa Liit ning Siseministeeriumi regionaalministri haldusala. Lahendus on planeeritud valmis saada ning pilootprojektis osalevates omavalitsustes kasutusele võtta 2012. aasta detsembris.

KOV infosüsteemide turvameetmete tõhustamine

Koostöös Siseministeeriumi ja Riigi Infosüsteemi Ametiga (RIA) viidi 2009–2010 läbi ISKE juurutamise projekt, milles osales 122 omavalitsust. Projekti peamiseks eesmärgiks oli KOVide infovarade ning infosüsteemide turvalisuse vastavusse viimine ISKE keskmisele turbeastmele. Töö käigus kaardistasid osalejad oma tegevused ja riskid ning töötasid välja vastavad turvameetmed. Riik finantseeris projekti tegevusi, sh mõningate vajalike turvaseadmete soetust omavalitsustele. Projekti tulemiks on ka ISKE rakendamise seotud parimate praktikate levitamine projektiga mitteliitunud kohalikele omavalitsustele.

Kasutajate hinnangul tuleb projektide edasisel arendamisel enam silmas pidada **modulaarsust**, st võimalust lahendusi kasutusele võtta moodulite kaupa. Modulaarne lahendus võimaldab teha juurutustöid jõukohase ajakava järgi ning võimekuse kasvades kasutusele võtta laialdasem ja sügavam funktsionaalsus. Selline lähenemine tagab loodud teenuste sobivuse nii väiksematele kui ka suurematele omavalitsustele.

Oluline on koostöös IKT-ettevõtete ja omavalitsustega **edasi arendada teenusepõhiste lahenduste ärimudeleid**. Väike teenuse kasutajate arv võib muuta teenuse ülalpidamise kahjumlikuks, samas on omavalitsuste võime teenuse eest maksta piiratud. Kasuks tuleb omavalitsuste teadlikkuse tõstmine, et osata hinnata IKT-lahenduste kogukulukust ja majanduslikku kasu erinevate ärimudelite puhul.

2.1.14.2 Koostöö riigiasutustega

Riigiasutuste ja omavalitsuste koostöö andmete vahetamisel ja korduvkasutamisel teenuste osutamiseks elanikele ja ettevõtetele muutub aina olulisemaks valdkonnaks, mis sisaldab palju väljakutseid.

Ka OECD hindamisraport 2011 soovib rohkem keskenduda „valitsus kui tervik“ põhimõtetele rajaneva riigivalitsemise arendamisele, et arendada horisontaalset ja integreeritud koostööd erinevate valitsustasandite ja institutsioonide vahel.

Omavalitsused kasutavad oma teenuste osutamiseks väga paljude riigi andmekogude andmeid, et vältida andmete dubleerimist ning tagada andmete ühetaolisus ja täpsus. Selleks on vajalik **omavalitsuste teenuste liidestamine riigi andmekogudega andmevahetuskeskkonna x-tee kaudu**. Kuna puuduvad standardsed liidestuspaketid omavalitsustele, on omavalitsuste teenuste liidestamine tihti takistatud bürokraatlike ja juriidiliste barjääridega, mis väiksema võimekusega omavalitsustele võivadki jääda ületamatuteks.

Probleem on **riigi ja omavalitsuste erinevate andmekogude kooskõla ja kvaliteet**. Andmete (eeskätt ruumiandmete) erinevused andmekogudes ei võimalda teenuste ja protsesside automatiseerimist. KOVide ja riigiasutuste koostöös tuleb tagada andmete ühtivus ja õigsus erinevates andmekogudes.

Kuna paljud riigi ja omavalitsuse integreeritud infosüsteemid kasutavad andmepäringuid erinevatesse riigi ja omavalitsuse andmekogudesse, sõltub omavalitsuse võime teenuseid osutada **kogu kompleksse süsteemi veatust toimimisest**.

Kasvavaks probleemiks on häired nende süsteemide toimimises, mis kohapeal väljendub infosüsteemi hangumises ja võimetuses kodanikke teenindada. Vajalik on **keskse tehnilise toe (RIA) võimekuse kasvatamine**, et kiiresti välja selgitada probleemide olemus ning anda

omavalitsuste ametnikele ja teistele lõppkasutajatele adekvaatne hinnang probleemi olemusele ning lahendamise ajakavale.

Paljude riigi andmekogude jaoks on omavalitsused andmete esitajad ja sisestajad. Samas jätavad paljud riigiasutused oma infosüsteemide arendamisel omavalitsuste soovid ja vajadused arvestamata, mistõttu on riigi infosüsteemide omavalitsustele loodud kasutajaliidesed tihti kas puudulikud või mittefunktsionaalsed, halvendades nähtavalt elanikele pakutava teenuse kvaliteeti omavalitsuses.

Ka on kirjeldatud suundumus viinud ebatõhusa olukorrani, kus riigi infosüsteemide kasutajaliideste puudulikkuse tõttu tuleb paljusid andmeid vajalike analüüsitulemuste saamiseks omavalitsuses dubleeritult töödelda.

Teisalt nendivad riigiasutuste esindajad, et omavalitsuste soovid ja nõudmised loodavatele infosüsteemidele esitatakse arusaadavas vormis alles siis, kui uus infosüsteem on juba juurutamise järgus. Puudub omavalitsuste koostöö ning võime oma soove ja ootusi juba infosüsteemide planeerimise järgus konsolideeritult, selgelt ja arusaadavalt esitada.

Lääne maavalitsuse eestvedamisel on käimas projekt „Kohalike riigiasutuste ühise büroo- ja teeninduskeskkonna mudeli loomine ja rakendamise ettevalmistamine Läänemaal” (Riigimaja). Projekt on mõeldud riigiasutuste teenuste integreerimiseks ühtsesse teenuspunkti. Sama lähenemisviisi võib kaaluda ka omavalitsuste jaoks, et ühendada mitme omavalitsuse kompetentsid teenuste pakkumisel.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi on alates 1. novembrist 2011 loodud infoühiskonna teenuste arendamise osakond. Osakonna töö tulemusena peaks 2012. aasta esimese kvartali lõpuks valmima “Avalike teenuste korraldamise roheline raamat”, mis kirjeldab avalike teenuste osutamist ning pakub välja metoodika riigi kui terviku (kogu avaliku sektori) avalike teenuste paremaks osutamiseks, sh e-teenuste kavandamiseks, hindamiseks ning arendamiseks.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi eestvedamisel on kavandamisel “valitsuse pilve” tehnoloogiale üleminek, et tagada ressursside ja jõudluse parem kasutus. Üleminekul tuleb kindlasti silmas pidada ka omavalitsuste infosüsteemide vajadusi.

2.2 Olulisemad probleemid kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arengus

eRiigi Akadeemia poolt kogutud informatsiooni põhjal võib välja tuua järgmised olulisemad probleemid, mis on põhjustanud kohaliku omavalitsuse mahajäämist infoühiskonna arengus võrreldes riigiga:

- Paljude kohalike omavalitsuste eelarve ning inimressursid ei võimalda infoühiskonna arendamist ega omavalitsuse tegevuse moderniseerimist.
- IKT või infoühiskonna arengukava on koostatud umbes kümnel protsendil omavalitsustest, valdavalt suurematel. Kuid ka olemasolevad arengudokumendid võivad olla aegunud ning nende täitmist ei peeta prioriteetseks.
- Siseministeerium on asunud koordineerima kohalike omavalitsuste infosüsteemide arendamist, samas puuduvad teenusprotsesside ühtsed kirjeldused ning kvaliteedinõuded ja järelevalve omavalitsuste poolt osutatavatele avalikele teenustele. Seetõttu eksisteerib endiselt tungiv vajadus omavalitsuste infoühiskonna kompetentsikeskuse järele;
- Kohalike omavalitsuste IKT-alane koostöö toimib küll mitmes maakonnas ning riigi toel on tööle asunud IKT tugiisikud, kuid üleriigiliselt puudub koostöö omavalitsuste vajaduste ja huvide konsolideerimiseks ja esindamiseks ning läbirääkimisteks riigiasutustega.
- Kokkulepped ja ärimudelid omavalitsuste ühiste IKT-lahenduste arendamiseks, haldamiseks ja finantseerimiseks on algusjärgus ning peavad tõestama oma jätkusuutlikkust.

Kokkuvõtteks vajab kohalikul tasandil arendatav infoühiskond

- senisest selgemat eesmärgipüstitust, sh “valitsuse kui tervik“ põhimõtetel rajaneva riigivalitsemise arendamist;
- täpsemaid nõudeid;
- järelevalvet;
- koostööd omavalitsuste vahel;
- koostööd riigiasutustega;
- oskuste ja teadlikkuse tõstmist;
- stabiilset rahastamist.

Infoühiskonna arenguga seotud probleemid Eesti kohalikes omavalitsustes on eeskätt organisatsioonilised. Organisatsiooniliste väljakutsete ühine lahendamine ning mitmekülgne koostöö eri tasanditel annab võimaluse senisest sujuvamalt ja säästlikumalt lahendada ka tehnoloogilised, juriidilised ja rahalised ülesanded.

3 Eesmärgid kohalikes omavalitsustes infoühiskonna arendamiseks

Arengukavas seatud eesmärgid on püstitatud lähtudes kohalike omavalitsuste vajadustest, olemasolevatest IKT-lahendustest ja tehnoloogia arengu suundumustest, eesmärkide vastuvõetavusest sihtgruppidele ning jätkusuutlikkusest.

Kohalike omavalitsuste ootused infoühiskonna arengule on tihedalt seotud ootustega kogu omavalitsuse tegevuse moderniseerimisele.

Nimetatud ootused sisaldavad muuhulgas

- selget visiooni riigi kui terviku toimimisest ja asjaosaliste rollidest lähtudes põhimõttest “valitsus kui tervik”,
- selget tööjaotust KOVide ja riigi vahel,
- riigiasutuste ja KOVide vastastikku koostööd,
- kvaliteedinõudeid avalike teenuste osutamisele ja järelevalvet nende teostamise üle,
- stabiilsest maksupoliitikast ja KOVide rahastamist neile seatud ülesannete täitmiseks.

Arengukavas aastateks 2007–2011 olid esikohal ootused koostööks dokumendihalduse, veebiteenuste arendamise, X-teega integreeritud infosüsteemide koordineeritud arendamise, digitaalalkirja rakendamise ning IT-valdkonnas ühishangete korraldamisel.

Käesolev arengukava keskendub eesmärkide seadmisel koostööle ja organisatsioonilistele küsimustele, mis aitavad senisest sujuvamalt ja säästlikumalt lahendada ka tehnoloogilisi, juriidilisi ja rahalisi ülesanded.

Arengukava eesmärkide püstitamisel on lähtutud arengukava tegevusplaani ajalisest kestvusest (2012–2015) ning Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2011–2014 eesmärkidest.

3.1 Regionaalse IKT parem koordinatsioon ja arendusorganisatsioon

Eesmärk 1: Parema regionaalne koordinatsioon ja arendusorganisatsioon infoühiskonna arengu tagamiseks, parem koostöö riigi ja omavalitsuste vahel.

Siseministerium jätkab koostöös omavalitsustega koordineeriva iseloomuga organisatsiooni toetamist ja arendamist. Koostöös teiste riigiasutustega arendatakse kohalike omavalitsuste infoühiskonda põhimõtetel, et valitsus on tervik.

Alameesmärk 1: Regionaalsete koordinaatorite tugivõrgustikuga on kaetud kõik omavalitsused.

Alameesmärk 2: ELLi või EMOLi juurde on loodud omavalitsuste moderniseerimise kompetentsikeskus ja omavalitsuste IT-juhi töökoht.

Alameesmärk 3: Vähemalt 60 protsenti omavalitsuste tüüpilise IT-vara hangetest viiakse läbi ühiselt.

Alameesmärk 4: Keskse tehnilise toe arendamine koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga integreeritud infosüsteemide talitluspidevuse tagamiseks.

(Peatükis 4.1 on selgitatud regionaalse infoühiskonna arendusorganisatsiooni ja omavalitsuste IT-juhi töö põhimõtteid.)

3.2 Digitaalne asjaajamine

Eesmärk 2: Kõigis kohalikes omavalitsustes rakendatakse digitaalset asjaajamist

Kõik kohalikud omavalitsused lähevad üle digitaalsele asjaajamisele. Andmete olemasolu digitaalsel kujul võimaldab informatsiooni kasutada kõigil vastavate volitustega isikutel olenemata ajast ja geograafilisest asukohast. Kohaliku omavalitsuse ajaajamise üleviimine paberlikult digitaalsele loob aluse elektrooniliste teenuste arendamiseks ja juurutamiseks.

Alameesmärk 1: Kõigis kohalikes omavalitsustes on kasutusel elektrooniline dokumendihaldussüsteem (EDHS), digitaalalkiri, digitaalne menetlemine ning asutuste vahel vahetatakse dokumente digitaalselt dokumendivahetuskeskuse (DVK) kaudu.

Alameesmärk 2: Kohalikele omavalitsustele on välja töötatud ühtne, avaliku teabe seadusest tulenevate nõuetega arvestav dokumendihalduse infosüsteem ning võetud kasutusele vähemalt pilootprojekti osalevates omavalitsustes ning lahenduse kestlikuks haldamiseks on loodud organisatsioon või sõlmitud teenuseleping.

Alameesmärk 3: Kohaliku omavalitsuse menetluste keskkond on välja arendatud, rakendatud ning lahenduse jätkusuutlikuks haldamiseks on loodud organisatsioon või sõlmitud teenuseleping.

Alameesmärk 4: Alustatud on omavalitsuste arhiivide digiteerimist ning andmete masinloetaval kujul kättesaadavaks tegemist, loodud on soovitusel ja juhendid.

Alameesmärk 5: Omavalitsused ja riigiasutused teevad koostööd andmete kvaliteedi tagamiseks avaliku sektori andmekogudes.

Alameesmärk 6: Loodud on paremad IKT töövahendid ametnikele, näiteks finantsplaneerimise tööriistad, ühtne sisselogimiskeskond riigi andmekogudesse jt.

3.3 E-teenuste loomine ja kasutuselevõtt

Eesmärk 3: Kõigis kohalikes omavalitsustes on loodud eeldused e-teenuste kasutamiseks.

Riik pakub tuge kõikidele kohalikele omavalitsustele internetipõhiste teenuste väljatöötamisel. KOVide poolt pakutavad avalikud teenused digiteeritakse ning töötatakse välja ühtsed teenuste osutamise nõuded.

Selleks et lihtsustada elanike ja ettevõtete suhtlust omavalitsustega, viiakse enamkasutatavad teenused järk-järgult veebivormi tasandile.

Alameesmärk 1: 20 enamkasutatavat teenust viiakse järk-järgult veebivormi tasandile ning liidestatakse riigiportaaliga eesti.ee aastaks 2013 vähemalt 50 omavalitsuses.

Alameesmärk 2: Veebipõhiste teenuste osutamiseks töötakse aastaks 2012 välja ühtsed teenuste osutamise nõuded, lähtudes "E-riigi harta" põhimõtetest. Rakendatakse "Hea e-teenuse" märk. (Igähe õigused e-riigis 2008)

Alameesmärk 3: Kohaliku omavalitsuse teenusportaal on rakendatud ning lahenduse kestlikuks haldamiseks on loodud vastav organisatsioon või sõlmitud teenuseleping.

Alameesmärk 4: Kohaliku omavalitsuse teenusportali juurde luuakse aastaks 2013 m-teenuseid võimaldav rakendus nutitelefonidele.

Alameesmärk 5: Kaardistatakse 50 enamlevinud teenuse protsess omavalitsustes ning lepibaks kokku nende teenuste standardis.

Alameesmärk 6: Vähemalt 30 omavalitsust pakuvad oma andmeid masinloetaval kujul rakenduste loomiseks 2014. aastaks.

3.4 E-demokraatia kasutuselevõtt

Eesmärk 4: Kõigis kohalikes omavalitsustes on loodud internetipõhised võimalused elanike kaasamiseks kohaliku elu korraldusse.

Kohalike omavalitsuste veebilehekülgedel pakutav informatsioon on süstematiseeritud ja hõlpsasti leitav ning kättesaadav kõigile sihtgruppidele. Loodud on kaasamiskanaliid ning veebilehekülgede kaudu kajastatav info toetab valitsemise läbipaistvuse suurendamist. Nii on hea valitsemise tava kohaselt läbipaistev ja asjakohane aruandlus üks peamisi viise, mille kaudu ametnikud saavad näidata, et nad informeerivad kodanikke oma tegevusest ja võimaldavad neil teha otsuseid usaldusväärse informatsiooni põhjal. See aitab omakorda kaasata kodanikke ühiskonna otsustes kaasa rääkima ning suurendada nende kindlust ametnike usaldusväärsuses.

Veebilehe vahendusel on kodanikul võimalus olla kaasatud KOVide otsustusprotsessidesse, olla kursis õigusaktidega ning osaleda aktiivselt otsuste ettevalmistamise protsessis. Kodanikel on ülevaade volikogu istungitel toimuvast, võimalus interneti vahendusel kommenteerida arutatavaid eelnõusid ning vajadusel esitada oma ettepanekuid eelnõude muutmiseks kasutades nendeks toiminguteks ID-kaarti ja teisi digitaalseid isikutuvastusmeetodeid.

Läbipaistev ning elanikke kaasav otsustusprotsess muudab omavalitsuse elanike silmis usaldusväärseks partneriks.

Alameesmärk 1: Kohaliku omavalitsuse planeeringute infosüsteem on välja arendatud ja rakendatud ning toimib juurutatud asutustes olulise planeeringute menetlemist ja avalikustamist hõlbustava töövahendina.

Alameesmärk 2: Kohaliku omavalitsuse volikogu ja valitsuse infosüsteemi kasutatakse vähemalt 50 Eesti omavalitsustes kui mugavat ja turvalist lahendust istungitel toimuva avalikustamiseks, paberivabaks otsustus- ja hääletusmenetluseks ning elanikkonna kaasamiseks omavalitsuse õigusloomesse.

Alameesmärk 3: Omavalitsused on esindatud sotsiaalmeedias, ametnikud oskavad kasutada sotsiaalmeedia võimalusi ning on teadlikud kaasnevatest riskidest.

3.5 Andmeturbe meetmete rakendamine

Eesmärk 5: Kõigis omavalitsustes on rakendatud andmeturbe meetmed.

Digitaalsete andmete säilitamine ning nende terviklikkuse, konfidentsiaalsuse ja käideldavuse tagamine on võtmeküsimuseks e-riigi usaldusväärsusele. Aina keerulisemas küberturvalisuses keskkonnas tegutsemine seab suured väljakutsed ka omavalitsustele, et tagada digitaalse informatsiooni turvalisus ja usaldusväärsus ning delikaatsete isikuandmete kaitse.

Alameesmärk 1: Töötatakse välja omavalitsustele sobiv ja nende vajadusi arvestav (suurus ja sellest tulenev teenuste hulk) infosüsteemide kolmeastmelise etalonturbe süsteemi ISKE rakendamise pakett.

Alameesmärk 2: ISKE on 2013. aastaks juurutatud kõigis omavalitsustes ning nõuete täitmist jälgitakse.

Alameesmärk 3: Kõik omavalitsuste andmekogud on 2013. aastaks registreeritud Riigi Infosüsteemi Haldussüsteemis (RIHA).

Alameesmärk 4: Kõik omavalitsused on aastaks 2013 rakendanud nõuded delikaatsete isikuandmete käitlemiseks ja kaitseks.

3.6 Kasutajate koolitamine ja teadlikkuse tõstmine

Eesmärk 6: Kõik kohaliku omavalitsuse ametnikud on teadlikud IKT-vahendite rakendamise võimalustest infoühiskonnas ning kogukonnad oskavad kasutada e-tööriistu omavalitsusega suhtlemisel.

Kõik kohaliku omavalitsuse ametnikud on motiveeritud ja oskavad kasutada infoühiskonna võimalusi aktiivsel suhtlemisel, teenuste osutamisel ja informatsiooni hankimisel, olles samaaegselt teadlikud ka võimalikest riskidest IKT kasutamisel. Eesmärgi täitmiseks korraldatakse omavalitsustele koostöös Riigi Infosüsteemi Ametiga koolitusi ja teavitusi infoühiskonna võimalustest.

Kõigil vastavate volitustega isikutel on võimalik pääseda ligi infoühiskonna teabeallikatele, kasutades näiteks ID-kaarti või mobiil-IDd, mis võimaldavad autentimist elektroonilises keskkonnas ning digitaalallkirja andmist.

Kogukonnad tahavad ja oskavad kasutada e-tööriistu omavalitsusega suhtlemiseks, teenuste tarbimiseks ning kohalikus elus aktiivseks osalemiseks. Eesmärgi täitmiseks korraldatakse elanikele koolitusi ja teavitusi uutest suhtlus- ja e-teenuste võimalustest.

6. eesmärk kehtib kõikide eesmärkide juures, sest võttes kasutusele erinevaid uusi infotehnoloogilisi lahendusi tuleb arvestada koolitustega, et välja töötatud lahendusi ka teadlikult kasutataks.

Peatükis 3 toodud eesmärkidest lähtuvalt koostatakse ja uuendatakse igal aastal kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arengukava tegevuskava.

4 Koostöö institutsioonide vahel

4.1 Regionaalse infoühiskonna arendusorganisatsioon

Peatükis on kirjeldatud kohalike omavalitsuste infoühiskonna arendamisega seotud institutsioonide koostööd ja rollidejaotust.

Siseministerium loob üleriigilise koostöömehhanismi (joonis 1), et koordineerida kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arengukava eesmärkide täitmist, ühiste IKT-alaste lahenduste väljatöötamist, rakendamist ja haldamist. Siseministeriumis koordineerib kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arendamist kohaliku omavalitsuse ja regionaalhalduse osakond (KORHO).

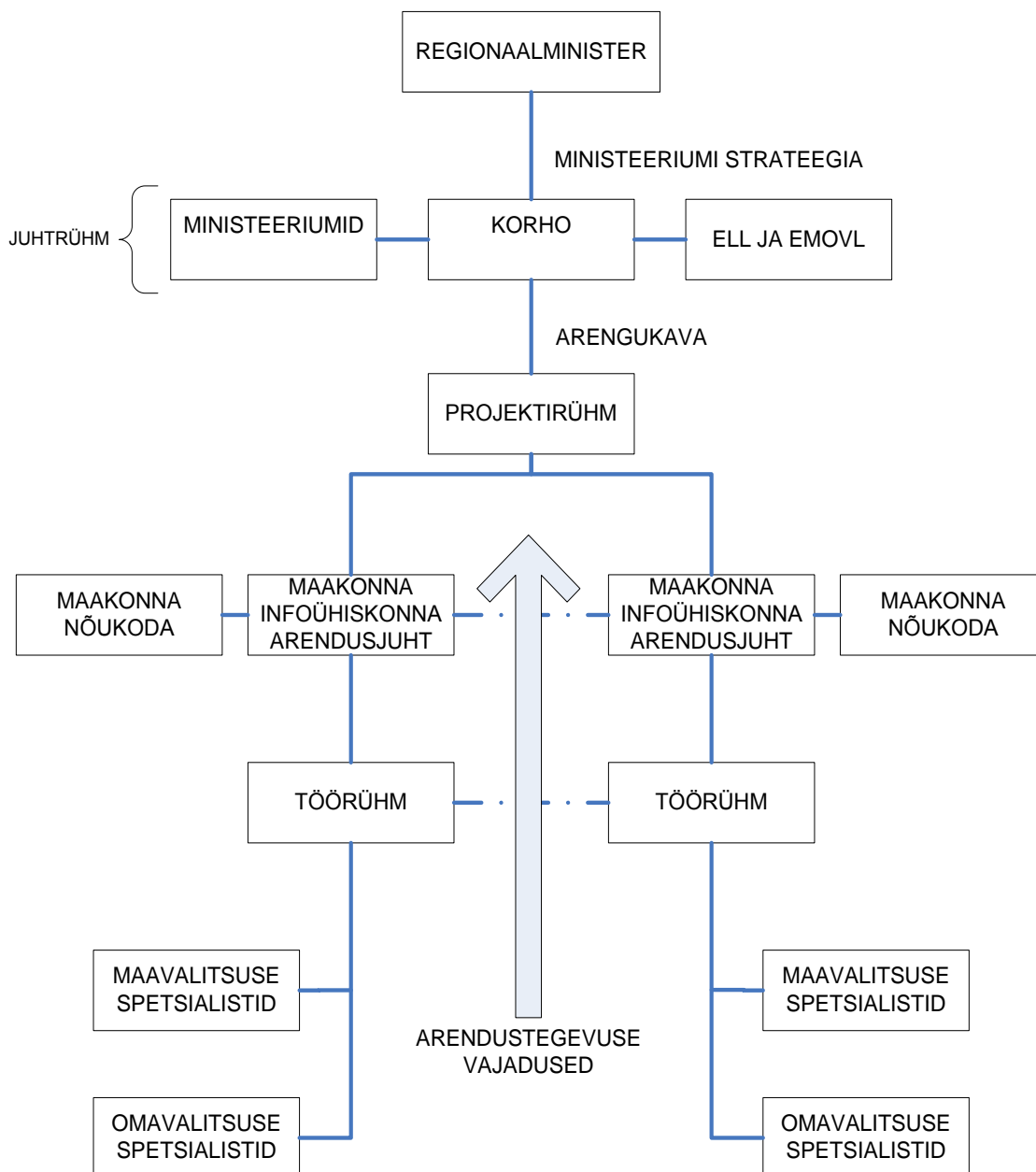
Siseministeriumisse moodustatakse juhtrühm, kuhu kaasatakse ministeriumid, Eesti Linnade Liit, Eesti Maaomavalitsuste Liit, IKT-ettevõtete ja kodanikuühenduste esindajad. Juhtrühma eesmärgiks on tagada kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arengukava täitmine, projektide tööplaanide ja ressursside jaotuskavade kinnitamine ja arendusprotsessi kvaliteedinõuete täitmise jälgimine ning järgmiste tegevuste ja ideede hindamine ning ettevalmistamine. Juhtrühm teeb vajadusel regionaalministrile ettepanekuid seaduste muutmiseks.

Maakondadesse luuakse regionaalsed infoühiskonna arendusjuhi ametikohad, kelle ülesandeks on koostöös kohalike omavalitsuste, maavalitsuste ja teiste huvipooltega (MTÜ-d, ettevõtjad) koordineerida infoühiskonna arendustegevusi ühes või mitmes maakonnas. Samuti koostada maakonna infoühiskonna arengukava, algatada või viia läbi maakondlikke infotehnoloogilisi arendusprojekte ja hankeid, korraldada infoühiskonnaalast teavitamist ja koolitamist, selgitada välja kohalike omavalitsuste infotehnoloogiliste lahenduste vajadused ja koordineerida ühistegevust maakondade vahel.

Regionaalsetest infoühiskonna arendusjuhtidest moodustatakse projektirühm. Projektirühma koordineerib Siseministerium. Projektirühma kaudu koordineeritakse kõikide maakondade ühiseid tegevusi, kehtestatakse vajalikud meetodikad, levitatakse paremaid praktikaid, arutatakse läbi maakondade infoühiskonna arendamise tegevuskavad ning algatatakse tsentraalseid arendusprojekte.

Maavalitsust ning kõiki maakonna kohalikke omavalitsusi ühendab nõukoda. Nõukoda kinnitab maakonna infoühiskonna arengukava, lepib kokku projektide olulisuse, maakondliku rahastamise ning kontrollib maakonna infoühiskonna arengukava täitmist.

ELLi või EMOLi juurde luuakse omavalitsuste IT-juhi töökoht. IT-juhi ülesandeks on olla partneriks ühelt poolt omavalitsustele, teiselt poolt aga riigiasutustele üleriigiliste infosüsteemide väljatöötamisel ja arendamisel, mida hakkavad kasutama ka omavalitsused. Riigiasutustele kaasneb kohustus kooskõlastada üleriigiliste infosüsteemide väljatöötamise ja arendamise lähteülesanded omavalitsuste IT-juhiga, kes omakorda peab omavalitsuste ootused ja nõuded kohandama loodavate üleriigiliste infosüsteemidega.

Joonis 4. Regionaalse infoühiskonna arendusorganisatsioon.

Maakondlikud töörühmad luuakse valdkondlike teemade arendamiseks ja tekkinud probleemidele lahenduste leidmiseks. Töörühma kaasatakse kohalike omavalitsuste ja maavalitsuste spetsialiste ning erinevate huvigruppide esindajaid.

KOKKUVÖTE

Kohalikel omavalitsustel on oluline roll oma haldusterritooriumi majandusarengu tagamisel, kodanike kesksete avalike teenuste pakkumisel ja osalusdemokraatia rakendamisel. Infotehnoloogia laialdasem kasutuselevõtt ja riiklike andmekogude andmekooslus võimaldab neid ülesandeid paremini täita. Kuna kohalike omavalitsuste ülesanded tulenevad seadustest, saavad ühte arendustulemust kasutada ka teised kohalikud omavalitsused.

Ilmselt ootavad omavalitsusi lähiaastatel ees suured väljakutsed ülesannete, tööjaotuse ja töö korralduse osas. Infoühiskonna poolt pakutavad tööriistad võimaldavad neid väljakutseid lahendada sujuvalt ning pakutavate teenuste kvaliteedis allahindlust tegemata.

Arengukava perioodil 2012–2015 peab tähelepanu keskmes olema see, **kuidas** seatud eesmärgid saavutada, lähtudes “valitsus kui tervik” põhimõtetest. **Võtmeküsimuseks on omavalitsuste omavaheline koostöö, koostöö riigi asutuste ja institutsioonidega, IKT-ettevõtete ning kogukondadega.** Kui koostööd ei arene, pole lootust ka kiirele arengule.

Arengukava on koostatud eesmärgiga tagada kõikidele kohalikele omavalitsustele ühtsetel alustel infoühiskonna arendamise võimalus. Arengukavas on püstitatud aastateks 2012–2015 järgmised eesmärgid:

- regionaalse IKT parem koordineerimine ja arendusorganisatsiooni tõhustamine;
- kõigis kohalikes omavalitsustes rakendatakse digitaalset asjaajamist;
- kõigis kohalikes omavalitsustes on loodud eeldused e-teenuste kasutamiseks;
- kõigis kohalikes omavalitsustes on loodud internetipõhised võimalused elanike kaasamiseks kohaliku elu korraldusse;
- kõigis kohalikes omavalitsustes rakendatakse andmeturbe meetmeid;
- kõik kohaliku omavalitsuse ametnikud on teadlikud IKT-vahendite rakendamise võimalustest infoühiskonnas.

Arengukavas püstitatud eesmärkide saavutamiseks on oluline kõigi seotud osapoolte valmisolek ning infoühiskonna arendamine ka kohalike omavalitsuste poolt pikaajaliste, eelarvega seotud arengukavade kaudu. Selline lähenemine tagab infoühiskonna arendamise kohalikes omavalitsustes ning tõhusad võimalused elanikele suhelda kohalike omavalitsustega, valides just temale sobiva kanali teenuste tarbimisel.

Arengukava lahutamatuks lisaks on igal aastal uuendatav tegevuskava, kus on planeeritud tegevused koos tähtaegade, eeldatavate kulude ning rahastamisallikate ja vastutajatega. Kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arengukava tegevuskava koostatakse arengukava perioodi igal aastal kaheaastases perspektiivis. Tegevuskava viiakse ellu suures osas projektikesksete tegevustena ning finantseeritakse nii riigieelarvest kui ka Euroopa Liidu struktuurfondidest.

Käesolev arengukava määratleb Siseministeriumi strateegia kohalike omavalitsuste infoühiskonna arendamisel aastatel 2012–2015 ja arengukava tegevuskava tegevused samal perioodil.

VIIDATUD ALLIKAD

1. Arvutikaitse. [<http://www.arvutikaitse.ee/>] 2011
2. Avalike teenuste kvaliteet infoühiskonnas. [<http://www.riigikontroll.ee/>] 2007
3. Avalike teenuste kvaliteet infoühiskonnas. [<http://www.riigikontroll.ee/>] 2010
4. Eesti Infoühiskonna arengukava 2013. [http://www.mkm.ee/failid/IYA_6_tegevussuuna_numbrid_lisatud.rtf] 2006
5. Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon. Siseministeerium. [<http://www.siseministeerium.ee/30410>] 12.12.2002
6. Eesti regionaalarengu strateegia 2005–2015. Siseministeerium. [www.siseministeerium.ee/public/EESTI_REGIONAALARENGU_STRATEEGIA_2005___2015.doc] 2005
7. Eesti Statistikaamet. [<http://www.stat.ee/statistika>] 2011
8. Euroopa digitaalne tegevuskava. Euroopa Komisjon. [<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:ET:PDF>] 2010
9. Ida-Harju vallaleht. [idaharju.vallaleht.ee] 2011
10. Igäihe õigused e-riigis. E-riigi harta. Riigikontroll. [<http://www.riigikontroll.ee/LinkClick.aspx?fileticket=n9QQmXYiTmA=>] 2008
11. Kohaliku omavalitsuse infoühiskonna arengukava. [http://www.siseministeerium.ee/public/KOV_info_hiskonna_arengukava_2008_2011.pdf] 2007
12. Kohaliku omavalitsuse poolt doteeritav avalik WiFi leviala. Siseministeerium. [http://dw.riik.ee/@api/deki/files/226/=Wifi_kasuliku_mudeli_koondtekst.pdf] 2009
13. Ole kaasas. [<http://www.olekaasas.ee/>] 2011
14. Raporti rakendamise tegevuskava. [<http://www.valitsus.ee/et/riigikantselei/oecd-raport/tegevuskava>] 13.10.2011
15. Riigi infosüsteemi koosvõime raamistik. [<http://www.riso.ee/et/koosvoime/raamistik>] 2004
16. Riigi tugi kohalikele omavalitsustele infoühiskonna arendamisel. [http://www.riso.ee/et/files/16.01.07_Marko_Palo.pdf] 2007
17. Struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007–2013. [<http://www.tlu.ee/files/arts/314/Riiklb3545aad9ec43673154961fc33b77648.pdf>] 2007
18. Säätsev Eesti 21. Eesti säästva arengu riiklik strateegia. [http://www.riigikantselei.ee/failid/Saastev_Eesti_21.pdf] 2005

19. Teadmistepõhine Eesti. Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2007–2013. [<http://www.hm.ee/index.php?0&popup=download&id=6174>] 2007
20. Vaata maailma. [<http://www.vaatamaailma.ee/>] 2011
21. Valitsemisala arengukava 2012–2015. Siseministeerium. [<http://www.siseministeerium.ee/17410>] 2011
22. Valitsuse tegevusprogramm. [<http://www.valitsus.ee/et/valitsus/tegevusprogramm/>] 15.11.2011
23. Ühtsema valitsemise poole. Hindamisdokument ja soovitused. OECD. [http://www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/riigikantselei/uldinfo/dokumendiregister/Uuringud/OECD%20hindamisdokument_eesti%20keeles.pdf] 2011